

Shokhan Ahmadi

Livet etter ettervern

En kvalitativ studie av unge voksnes erfaringer med ettervern

Masteroppgave i sosialfag, studieretning barnevern
OsloMet – storbyuniversitet
Fakultet for samfunnsvitenskap

SAMMENDRAG

Denne masterstudien er en kvalitativ undersøkelse som er basert på semi-strukturert intervju med seks informanter mellom 22-27 år som har mottatt ettervern i regi av barnevernet.

Målsettingen med å gi unge voksne ettervern etter at de har fylt 18 år er for at disse unge skal få nødvendig hjelp og støtte i overgangsfasen fra ungdom til en selvstendig voksentilværelse.

Formålet med studiet har vært å forstå informantenes opplevelse av ettervernstiltaket de mottok, i håp om å øke forståelse og kunnskap om emnet for videre arbeid med målgruppen.

Spørsmål som omhandler medvirkning behov og vil være sentrale. Ved å få innsikt i informantenes personlige erfaringer om ettervern, fra start til slutt, skal jeg forsøke å belyse problemstillingen min:

Hvordan opplever de unge voksne ettervernstiltaket de fikk fra barneverntjenesten?

Informantene hadde ulik erfaring med barnevern før ettervern. Noen hadde mottatt tiltak utenfor hjemme på fosterhjem eller på barnevernsinstitusjon, mens andre fikk hjelpetiltak i hjemmet. Det var blandet følelser om tiltakene de mottok før ettervern. To informanter sa seg fornøyd med ettervernet og følte at dets behov ble ivaretatt. Andre informanter ga uttrykk for at de følte seg nærmere kastet ut av ettervernet, og at de i hovedsak ikke var klare for å gå inn i selvstendig voksentilværelse uten støtte. Flere av informantene ga uttrykk for følelse av å være uønsket i systemet, og at saksbehandlerne deres ikke ønsket å ha dem med videre.

Juridiske rettskilder i forhold til ettervern blir presentert, hvor rundskrivet presiserer at ettervernstiltak skal gjennomføres i så stor grad det lar seg gjøre med de unge voksne. På tross av det sistnevnte forteller noen informanter om at de ikke hadde noe de skulle sagt i tiltaket de fikk fra barneverntjenesten. Videre forteller informantene om at de ikke følte at det var rom for å gå tilbake til barneverntjenesten, og at det ikke fremkom informasjon om klaging.

Funnene drøftes i lys av juridiske rettskilder og teori om normative overganger blant annet ulike teoretiske forståelser av å møte unge voksne på og eksisterende forskning om temaet.

På bakgrunn av funnene i studiet har jeg blitt oppmerksom på videre refleksjon og forskning for tema. Først og fremst tenker jeg at det hadde vært spennende og gjort en slik forskning med saksbehandlere som informanter. Hva er deres oppfatning av ettervernstiltakene de tilbyr? Opplever de press ovenfra om å avslutte tiltak på grunn av økonomiske årsaker? Føler de at det er rom for at unge voksne kan komme tilbake på tross av at de har takket nei til

ettervern? Det andre tema omhandler unge voksne som har takket nei til ettervern. Det hadde vært interessant og forstå hvorfor de ikke ønsket ettervern, og hvordan den selvstendige voksentilværelsen har vært for dem uten støtte fra barnevernet.

ABSTRACT

This is qualitative study that is based on a semi-structured interview with six informants between the age of 22-27 who have received help for leaving care. The goal of providing young adult with protection after they reach the age of 18 is for young people to receive the necessary help and support during the transition phase from youth to and independent adult life. The purpose of the study was to understand the informants' experience of the aftercare measures they received, in the hope of increasing understanding and knowledge of the topic for later work with the target group. Issues that address participation, needs and care will be central for the theme guide. By gaining insight into the informants' thoughts about the help and support while leaving care they received I will try to shed light on my research question:

How do the young adults experience the aftercare measures they received from the child welfare service?

The informants had different experiences with child welfare before the age of 18. Some had received measures outside the home at a foster home or child welfare institution, while others received help at home. There were mixed feelings about the measures they received before leaving care. Two informants said they were satisfied with the support while they were leaving care and felt that their needs were being met. Other informants expressed that they felt more outcast during leaving care, and that they were essentially not ready to go into independent adult life without support. Several of the informants expressed a feeling of being unwanted in the system, and that their caseworkers did not want to carry them. Legal sources in relation to aftercare are presented, where the circular states that aftercare measures must be implemented to the extent possible with the young adults. Despite the latter, some of the informants said they had nothing to say in the measure they received from the child welfare service. The informants also said that they did not feel that there was room to return to the leaving care service and that no information was available about complaint. The findings are discussed in light of legal sources of law and theory of normative transitions, different understandings to meet youth and existing research on the topic.

On the basis of the findings in the study, I have become aware of further reflection and research on the topic. First and foremost, I think it would have been interesting to have done such research with case managers as informants. What is their opinion of the leaving care service they got offered? Do they experience pressure from above to end measures due to

financial reasons? Do they feel there is room for young adults to come back despite refusing to do so? The second topic concerns young adults who have refused help while leaving care. It has been interesting and understand why they did not want aftercare, and how adult life has been for them without the support from child welfare while leaving care after aging 18.

FORORD

I slutten av 2017 hadde jeg praksisperiode på en akuttinstitusjon for ungdom. Flere av disse ungdommene viste tydelig frustrasjon da de kom tilbake fra møter med saksbehandler, og ga uttrykk for hvor mye de gledet seg til å fylle 18 år og komme ut av barnevernet. I etterkant har jeg tatt meg selv i å lure på om disse ungdommene takket ja til ettervern, eller om de valgte å si nei på bakgrunn av og erfaring med barnevernssystemet. Jeg synes det er bekymringsfullt at ungdommene selv skulle ta valget om å motta ettervern, da de mest sannsynlig kom til å takke nei. Samtidig har jeg hatt et inderlig håp om at saksbehandlerne deres har fulgt de opp og tatt kontakt med de, slik at de i senere tid har hatt muligheten til å komme tilbake og få støtte.

Å kunne fordype meg i dette, ved å få lov til å intervju seks fantastiske informanter, har vært en lærerik, spennende og følsom prosess. Tusen takk til alle seks, dere vet selv hvem dere er!

Sist men ikke minst, en stor takk til min veileder Marianne Rugkåsa, familie, kollegaer og nære venner for oppmuntrende, positive ord og avsporinger når jeg har trengt det mest.

Oslo, mai, 2020

Shokhan Ahmadi

INNHALDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG	1
ABSTRACT	3
FORORD	5
1. INNLEDNING	8
1.1 INTRODUKSJON AV OPPGAVENS TEMA	8
1.2 PROBLEMSTILLING OG FORSKNINGSSPØRSMÅL	9
1.3 BEGREPSAVKLARINGER	9
1.3.1 Ung voksen/ungdom.....	9
1.3.2. Ettervern.....	9
1.3.3. Selvstendig tilværelse.....	10
1.4 AVGRENSNINGER	10
1.5 OPPGAVENS DISPOSISJON	11
2. TIDLIGERE FORSKNING OG TEORETISK REFERANSERAMME	12
2.1 OVERGANG FRA ET BARNEVERN SFAGLIG PERSPEKTIV	12
2.1.1 Den normative overgangen vs. barnevern ungdommens overgang.....	12
2.1.2. Ikke-lineære overganger	13
2.1.3. Forlenget foreldreskap.....	14
2.2 JURIDISKE RETTSKILDER FOR ETTERVERN	14
2.2.1 Hvem gjelder loven for?.....	14
2.2.2. Angrerett	16
2.2.3 Ungdommenes krav til medvirkning og veiledning.....	16
2.3 HVEM ER DE UNGE VOKSNE SOM MOTTAR ETTERVERN?	17
2.3.1 Moving on	17
2.3.2. Survivors	18
2.3.3. Strugglers.....	18
2.4 HVA TRENGER DE UNGE VOKSNE I OVERGANGEN?	19
2.4.1 Sosial støtte og nettverksarbeid	20
2.5.1 Tilknytningsteori	22
2.5.2 Brennpunktteori	22
2.5.3 Livsløpteori	23
2.5.4 Resilienteori.....	23
2.6 HVILKE TILTAK GIS?	23
3. METODISK TILNÆRMING	26
3.1 FENOMENOLOGISK OG HERMENEUTISK TILNÆRMING	26
3.2 KVALITATIV METODE	27
3.3 FORSKNINGSINTERVJU	28
3.4 SEMI STRUKTURERT INTERVJU	28
3.5 INTERVJUGUIDE	29
3.6 VEIEN TIL INFORMANTENE	30
3.7 GJENNOMFØRING AV INTERVJUENE	31
3.8 TRANSKRIBERING	33
3.9 VALG AV ANALYSE - TEMASENTRERT ANALYSE	34
3.10 ETISKE VURDERINGER	35
3.10.2 Krav om å informere informantene.....	36

3.10.3 Konfidensialitet	36
3.10.4 Hensynet til utsatte grupper.....	37
3.11 FØRFORSTÅELSE	38
3.12 RELABILITET, VALIDITET OG OVERFØRBARHET	39
3.13 SVAKHETER I STUDIET	41
4. ANALYSE – PRESENTASJON OG DRØFTING AV DATA	42
4.1 BAKGRUNN – OPPLEVELSE AV TILTAK FØR FYLTE 18 ÅR.....	42
4.2 ETTERVERN	47
4.2.1. Informantenes ettervernstiltak	48
4.2.3 Hvilken tiltak ønsket informantene?	51
4.2.3 Medvirkning	54
4.3 AVSLUTNING AV TILTAKET	56
4.3.1 Hvorfor endte ettervernstiltaket?	56
4.4.2. Angrerett.	59
4.4.3 Selvefølelse etter tiltaket.....	60
4.4 FRAMTIDSSYN.....	64
4.4.1 Hvordan er ditt syn på fremtiden?.....	64
5. AVSLUTNING.....	67
5.1 OPPSUMMERING AV STUDIET	67
5.2 STUDIETS BEGRENSNINGER	68
5.3 VEIEN VIDERE.....	69
LITTERATURLISTE	70
VEDLEGG 1.....	76
VEDLEGG 2.....	78

1. INNLEDNING

Denne studien omhandler unge voksne i Norge som har mottatt ettervern. Informantene er mellom 22 til 27 år og skal gjennom deres personlige erfaringer forklare hva de synes om tiltaket de mottok fra barneverntjenesten etter fylte 18 år. Ved å se på deres erfaring med tiltaket vil jeg belyse hva de opplevde som styrker og svakheter i tilbudet de mottok. Formålet med studiet har vært å få en økt forståelse om hva som kan styrke unge voksnes muligheter i overgangen til voksenlivet for senere arbeid med målgruppen.

1.1 Introduksjon av oppgavens tema

Ungdomsårene er en turbulent periode i livet som er preget av overganger. I slutten av tenårene beveger mange ungdommer seg fra daglig omsorg av familie og videregående skole (Storø, 2012, s. 41). De fleste går fra å være elev til å bli student og/eller ut i arbeidslivet, fra å bo med omsorgspersoner til å bo alene, og noen etablerer også egen familie (Stein, 2012, s. 9). For ungdom som har mottar tiltak fra barnevernets kan overgangen være annerledes enn for resten av majoriteten, da det kan innebære flytting fra fosterhjem eller barneverninstitusjon, og mangel på støtte fra biologiske familie (Storø, 2012, s. 43).

I følge Paulsen (2016) har ungdom i barnevernet mer behov for støtte enn jevnaldrende i overgangen til voksenlivet. Det er økt risiko for at unge voksne som har mottatt tiltak fra barneverntjenesten ikke fullfører videregående, havner utenfor i arbeidslivet, blir sosialhjelpsmottaker og får psykiske problemer enn resten av befolkningen (Stein, 2019, s. 403). Det sistnevnte kan blant annet forstås i lys av barn som har mottatt daglig omsorg fra barneverntjenesten i større grad har vært preget av foreldre med lav utdanning og ustabil tilknytning til arbeidslivet, økonomiske problemer og ustabile boforhold. I tillegg kan deres foreldre ha psykiske vansker, rusmisbruk eller selv vært utsatt for omsorgssvikt (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 36).

De siste tiårene har det vært økende fokus på at ungdommer som har mottatt omsorg fra barneverntjenesten også har behov for hjelp og støtte i overgangen til voksenlivet (Tysnes & Kiik, 2015, s. 6). Innenfor barnevernet kalles tilbud om tiltak til unge voksne mellom 18 til fylte 23 år for Ungdommer som mottar ettervern har ofte ulik bakgrunn og deretter også ulike behov, og det er derfor viktig at barneverntjenesten tilrettelegger individuelle handlingsplan og tilbud til den enkelte ungdom (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 38).

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

På bakgrunn av det overnevnte har jeg utformet en følgende problemstilling:

Hvordan opplever de unge voksne ettervernstiltaket de fikk fra barneverntjenesten?

Problemstillingen min retter seg mot unge voksnes subjektive erfaringer av tilbudet de mottok fra barneverntjenesten etter fylte 18 år. Selve lovgivning utdypet lite om ettervern, og det står at tiltak *kan* opprettholdes etter fylte 18. Utdypning av lovgivningen redegjøres i kapittel 2. Hovedfokuset i denne oppgaven blir å belyse hvilke tiltak som fungerer for de unge voksne i systemet og hvorfor. Hva fremkommer som viktig i teorien, og kan dette ses i lys av hva mine informanter opplever som viktig i ettervernstiltaket de mottok? Jeg vil fremlegge deltagerens fortellinger og opplevelse av tiltaket de mottok i regi av barneverntjenesten opp mot teori og eksisterende forskning.

1.3 Begrepsavklaringer

1.3.1 Ung voksen/ungdom

I teksten benyttes det ikke begrepet *barnevernsbarn*, men ungdom og ung voksen for å beskrive mennesker som har mottatt tiltak fra barnevernet. Jeg tar avstand fra betegnelsen *barnevernsbarn* da jeg mener at det bidrar til en uheldig kategorisering av gruppen. Thørnblad & Holtan (2014, 5. avsn.) mener at det er på tide å revidere barnevernets begreper, og hevder at begrepet *barnevernsbarn* ikke er nøytral, men heller fremstår kategoriserende, og bidrar til å tilskrive gruppen kjennetegn eller egenskaper som fremmer marginaliserende eller stigmatiserende (Thørnblad & Holtan, 2014, 4. avsn.). Forandringsfabrikken har også uttalt seg om at de ønsker å normalisere språket for å skape mer likeverd (Landrø & Wicklund, 2014).

1.3.2. Ettervern

Det er vanlig å bruke begrepet ettervern for å beskrive fasen hvor ungdom forberedes fra å være under barnevernets omsorg til å stå på egne bein etter fylte 18 år (Tysnes & Kiik, 2015, s. 6). Storø viser til en mer utdypende begrepsavklaring som vektlegger barneverntjenestens rolle: «Forberedende og støttende arbeid med unge voksne (16-22 år) som flytter fra et opphold i institusjon eller fosterhjem til en selvstendig voksentilværelse med tanke på at de

skal gjøre i stand til å klare seg selv.» (Storø, 2001, s. 24). Definisjonen til Storø (2001) minner om Bakketeig & Backe-Hansen (2008, s. 44) sin beskrivelse: «Ettervern kan også bli definert som «en innsats på vegne av myndighetene for å støtte barnevernsungdom gjennom overgangen til en selvstendig tilværelse» (Bakketeig og Backe-Hansen, 2008, s. 44).

Begrepsavklaringen gir uttrykk for at ettervern omhandler å gjøre de unge voksne klar til å en selvstendig tilværelse.

1.3.3. *Selvstendig tilværelse*

Jeg velger å benytte meg av betegnelsen *en selvstendig tilværelse*. I dagens samfunn benyttes *en selvstendig tilværelse* om voksne som har gjennomført utdanningsløp, er ute i arbeid, bor for seg selv og tar ansvar for eget liv (Bynner m.fl. 2003, gjengitt Bakketeig & Hansen, 2008, s. 18).

1.4 Avgrensninger

Ettervern kan studeres fra ulike innfallsvinkler. Jeg har i hovedsak hatt fokus på personlige opplevelser, hvor oppgavens data bygger opp mot deres opplevelse samt erfaring av ettervern. Denne oppgaven vil dermed ha forståelse fra et aktør-nivå hvor deltagerens oppfatninger fremmes. Det betyr ikke nødvendigvis at det strukturelle ikke har en innvirkning på tiltakene som tilbys eller informantenes opplevelse av det, men på bakgrunn av oppgavens problemstilling velger jeg å ikke gå nærmere inn på strukturelle årsaker (Aakvaag, 2008, s. 30).

Fenomenet ettervern eksisterer i flere fagområder og arbeidsplasser, blant annet i rusomsorg, psykiatrien, kriminalomsorgen og barnevern. Jeg benytter meg av ettervern fra barneverntjenesten, noe som vil gjenspeiles hos informantene mine som har mottatt tiltak via barneverntjenesten. Dersom informantene har mottatt tiltak fra andre plasser vil dette nevnes, men det velges å ikke gå dypere inn på det.

Jeg ser viktigheten av å påpeke at unge som mottar ettervern er en heterogen gruppe med forskjellig bakgrunn og ulike behov, og at dette studie ikke er en fasit på hva alle ungdom trenger i ettervernet (Storø, 2012, s. 63). Jeg valgte å ikke bruke informanter som var eldre enn 27 år fordi jeg ikke ønsker at det skal være altfor lenge siden de mottok ettervern. Det

sistnevnte valget er gjort med tanke på studiets reliabilitet i forhold til informantenes hukommelse rundt tanker og følelser mens de mottok ettervern og i perioden rett etter.

1.5 Oppgavens disposisjon

Oppgaven er inndelt i 5 kapitler, og starter med innledning og presentasjon av tema og problemstilling i kapittel 1. Oppgavens vinkling blir formulert, og ettervern som begrep blir definert. Leseren vil derfor tidlig kunne danne seg bilde av hva oppgaven omhandler. I kapittel 2 presenteres tidligere forskning og eksisterende teori som er relevant for denne studie. Oppgavens metodedel blir framlagt i kapittel 3. Der vil det bli redegjort for metodisk og analytisk tilnærming, samt. forskningsetiske hensyn og vurdering som har blitt gjort underveis i prosessen. Deretter følger kapittel 4 på med en presentasjon av funn fra dataene som analyseres i lys av framlagt teoretiske perspektiver. Avslutningsvis vil kapittel 5 bestå av en sammenfatning av avhandlingen og noen avsluttende ord.

2. TIDLIGERE FORSKNING OG TEORETISK REFERANSERAMME

Dette kapitlet fokuseres jeg på teoretiske perspektiver og eksisterende forskning som samsvarer med oppgavens tema. Det vil redegjøres for sentral teori og tilnæringer som jeg tenker er nødvendige perspektiver som bidrar til å belyse oppgavens problemstilling, og det vil bli sett i sammenheng med forskning for å få et helhetlig blikk av tematikken ettervern.

2.1 Overgang fra et barnevernsfaglig perspektiv

Ettervern handler om hvordan man bistår unge i barnevernet med å finne den naturlige veien til en selvstendig tilværelse på en god måte. Da er det naturlig å snakke om overganger (Storø, 2011, s. 11). (Tysnes og Kiik, 2015, s. 6) beskriver overgangen fra et barnevernsfaglig perspektiv som en fase hvor ungdom går fra å være under barnevernet til å stå på egne ben. Overgangsfasen fra ung til voksen i dag skjer vanligvis over en lengre periode enn tidligere, og unge har derfor også behov for støtte av foreldrene sine i en lengre tid enn tidligere (Hellevik, 2005; Höjer & Sjöblom, 2010; Settersten & Ray, 2010; gjengitt i Tysnes & Kiik, 2015, s. 6).

2.1.1 Den normative overgangen vs. barnevernungdommens overgang

I alle samfunn skilles det mellom de ulike sosiale roller barnet har i ulik alder. Overgangene er til regulert gjennom formelle regler, uformelle normer og sosial praksis (Øia og Fauske, 2010, s. 39). Overgangen til en selvstendig tilværelse skjer innenfor en samfunnsmessig kontekst og på bakgrunn av de betingelsene et samfunn setter opp for innbyggerne sine (Storø, 2012, s. 36). King (2007, gjengitt i Tysnes og Kiik, 2015, s. 6) hevder at oppvekst er kontekstavhengig og sosialt konstruerte fenomener. Eksempelvis var konfirmasjon en tydelig markør på at barnet hadde blitt voksen. Den italienske sosiologen Alberto Melucci (1992) hevder at det i moderne tid ikke lenger eksisterer en markert overgang fra barn- til voksenlivet, men at overgangen er mer flytende, individualisert og differensiert (Pedersen 1994, Furlong & Cartmel, 1997, Fauske, 1996, gjengitt i Øia & Fauske, 2010, s. 42-43).

En normativ overgang i vårt samfunn innebærer at foreldrene støtter sine unge i overgangen, og at de unge tillates å bruke tid på å finne seg til rette i sin nye reise. Det utøves også støttefunksjoner mellom søsken (Storø, 2012, s. 50). Unge som flytter fra barnevernomsorg får sjeldent like mye støtte fra familie og nettverk som andre. De kan ikke alltid regne med tilsvarende støtte fra deres alternative omsorgspersoner som kan være miljøterapeuter eller fosterfamilie. Noen har også bodd for seg selv og har ikke særlig kontakt med noen voksne i

hverdagen. Tilgangen på støtte anses likevel som de mest vesentlige faktorene som de unge selv mener gjør en forskjell for utfallet av overgangen (Storø, 2005).

I den første fasen av overgangen til voksenlivet velger mange å flytte ut hjemmefra. Det er heller ikke uvanlig at de velger å flytte hjem igjen på grunn av økonomi eller andre årsaker (Tysnes & Kiik, 2015, s. 6). Unge som har vokst opp på omsorgsplasseringer i regi av barnevernet har ikke alltid muligheten til dette, og noen verken ønsker eller har mulighet til å opprettholde kontakt med den biologiske familien (Jakobsen, 2019, 4. avsn.).

Stein (2012, s. 7) hevder at unge som har vært i systemet i større grad opplever en mer komprimert, brå og sårbar overgang til voksenlivet enn resten av jevnaldrende. Kvaliteten på den daglige omsorgen fra barneverntjenesten har ikke i alle tilfeller kompensert for tidligere vanskeligheter i livene deres, noe som også kan gjøre overgangen enda tøffere. Funn fra norsk studie utført av forsker Veronica Paulsen (2016) støtter Stein (2012) sin påstand. Paulsen (2016) intervjuet 45 unge voksne om overgangen til voksenlivet fra barnevernets omsorg. Funnene tilsier at mange opplever overgangen fra barnevernets omsorg til voksenlivet som brå. Følelsen av å være alene i det og å ikke ha noen voksne å støtte seg på er gjentakende hos flertallet. En stor forskjell er at mange ungdommer i denne livsfasen veksler mellom å klare seg selv og å få støtte hjemmefra, vel vitende om at de har fleksibiliteten og et familiehjem å komme hjem til ved behov. Ungdommene som går fra barnevernets omsorg har begrensede muligheter for veksling mellom selvstendighet og støtte. Å bli voksen i et system er noe annet enn å bli voksen i en familie (Paulsen, 2016, 9. avsn.).

2.1.2. Ikke-lineære overganger

Storø (2012, s. 36) forteller at man tidligere hadde forventet at 20-åringer var voksne deltakere i samfunnet, men at man i dag anser aldersgruppen som en eksplorerende fase der unge skal teste ut ulike alternativer å leve på. Ungdommer som har vært i barnevernet er en marginalisert gruppe, og overgangen deres til voksenlivet kan være annerledes enn de normative. Deres overgang kan beskrives som ikke-lineære eller ikke-standardiserte, noe som forklares av at de ikke-lineære overgangen er preget av brudd og skifter enn langsomme og kontinuerlige endringsprosesser. Ikke-lineære overganger blir også beskrevet som mer risikable, da de er preget av risikofaktorer som lavere sosial status, mindre nettverk og økonomisk svake (Furlong, Cartmel, Biggart, Sweeting & West, 2003, s. 2).

Eksempel på marginaliserte unges oppvekst er at flere som har bodd i fosterhjem eller på institusjon flytter for seg selv i 16-17 års-alderen, og at de fleste hadde flyttet ut før de når 20 års-alderen (Kristofersen, 2009, s. 45). En tilsvarende studie fra USA visere av 90% av unge med barnevernsbakgrunn hadde flyttet ut i løpet av den første perioden med selvstendig tilværelse, mens snittet for de resterende ungdommene i USA var 35% (Arnett 2007, gjengitt i Storø, 2012, s. 45).

2.1.3. Forlenget foreldreskap

Teorien om at unge også har behov for hjelp og støtte også i overgangen til voksenlivet kan bli betegnet som *forlenget barndom*. Forlenget barndom blir benyttet som fellesbetegnelse for praktisk, økonomisk og emosjonell støtte. Tysnes & Kiik (2015) hevder at barn er avhengige av at noen påtar seg ansvaret for et forlenget foreldreskap. Den første perioden ungdommene har flyttet ut av familiehjemmet knyttes særlig opp mot den økonomiske støtten som foreldre bidrar med. Foreldre kan fungere som et sikkerhetsnett som barna vet at de kan vende tilbake til ved krisetilfeller (Hellevik, 2005, gjengitt i Tysnes & Kiik, 2015, s. 6).

I sin doktoravhandling forsker Ingunn Barmen Tysnes på hvordan ungdommer som har bodd på institusjon opplever ettervernet. Med et utvalg på 17 informanter gir flertallet uttrykk for at de skulle ønske de at de kunne ha barnevernet i ryggen i noen år ekstra før de måtte stå på egne bein (Hageberg, 2016, 3. avsn.).

2.2 Juridiske rettskilder for ettervern

Ikke alle får tilbud om ettervern når de nærmer seg 18 år. I 2018 mottok 5000 ettervern i Norge, noe som er en fordobling fra det siste tiåret (Statistisk sentralbyrå [SSB], 2019, 1. avsn.). Barnevernloven [bvl, 1992] blir presentert som den primære rettskilden for ettervern da den inneholder lovbestemmelser som angir rettigheter en ungdom som har mottatt tiltak fra barnevernet har etter fylte 18 år. Den gir riktignok en ganske bred ramme, men også noen klare føringer.

2.2.1 Hvem gjelder loven for?

Tiltak fra barneverntjenesten er kun gyldig til fylte 18 år, jf. barnevernloven [bvl], 1992, § 1-3 første ledd. Før et barn fyller 18 år, skal de sammen med barneverntjenesten ta stilling til om de fortsatt skal motta tiltak fra barnevernet etter fylte 18 år, jf. bvl. 1992, § 1-3 2. ledd.

I bvl. 1992, § 1-3 andre ledd står det hvem loven gjelder for:

Når barnet samtykker, kan tiltak som er iverksatt før barnet har fylt 18 år, opprettholdes eller erstattes av andre tiltak som er omhandlet i denne lov inntil barnet har fylt 23 år. Jf, likevel § 4-24 tredje ledd. Opphør av tiltak ved fylte 18 år og avslag på søknad på tiltak etter fylte 18 år skal regnes som enkeltvedtak og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste, jf. § 4-1.

Ungdommen mottar rettslig myndighet på 18-årsdagen og hovedregelen er at de må samtykke til videre tiltak fra barneverntjenesten (Storø, 2012, s. 15). Unntaket er tiltak etter bvl, 1992, § 4-24 som omhandler tiltak for barn med alvorlige atferdsvansker. I slike tilfeller er ikke barnevernet avhengig av samtykke selv etter at den unge voksne har fylt 18 år. I utgangspunktet er ettervernstilbudet for de som har mottatt tiltak fra barnevernet før myndighetsalder. Det er likevel rom for at unge som ikke har mottatt tiltak fra barnevernet på en stund likevel skal få komme tilbake i systemet og be om ettervern. Begrunnelsen er at unge voksne som har vært i barnevernsystemet skal få anledning til å prøve å stå på egne ben, men kunne ha mulighet til å be barneverntjenesten om hjelp ved behov (Barne- og likestillingsdepartementet, 2011, s. 3).

Dersom en ungdom ønsker hjelp fra barnevernet etter fylte 18 år men får avslag må barneverntjenesten gi en skiftelig begrunnelse på hvorfor det er til barnet beste at de ikke får videre tiltak. Skiftelig begrunnelse fra barneverntjenesten etter opphør av tiltak etter fylte 18 år kom i 2008 for å sikre at det utarbeides et klart og tydelig vedtak som kan påklages til fylkesmannen (Ot.prp.nr. 69 (2008-2009)). Formålet med endringen var å understreke at hovedregelen for tiltak er at det skal videreføres etter fylte 18 år, og forsikre at det blir gjort en grundig vurdering på hvorfor det ikke er nødvendig (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011, s. 2). I ettervernrunskrivet gis det en klar beskrivelse av at barneverntjenesten bør tilrettelegge for unge voksne mellom 18-23 år. Rundskrivet påpeker at barnevernet skal gi ungdommen tilstrekkelig med informasjon om mulighet til å motta ettervern etter fylte 18 år (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011, s. 3).

2.2.2. Angrerett

Det er ikke uvanlig at unge som har brutt kontakten med barnevernet ønsker å komme tilbake senere og ønske å gjenopprette tiltak eller ønske nytt. Det presiseres at ungdommen skal gjøres oppmerksom på at de kan ombestemme seg ved endt tiltak. Videre skal ungdommen få informasjon om å mulighet til å ombestemme seg hvis man ikke ønsker det med det første, og muligheten til å klage dersom de er uenige med barneverntjenestens beslutning om å ikke motta ettervern. Foreløpig er det ikke klart hvor lang tid etter endt barnevernstiltak man har angrerett, men det er anbefalt at saksbehandlerne skal kontakte de unge voksne ett år etter endt tiltak for å høre om de ønsker hjelp eller har behov for tiltak (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011, s. 4).

Ettervern er som tidligere nevnt ingen ubetinget juridisk rettighet, og på bakgrunn av det kan barneverntjenesten avslutte tiltak etter fylte 18 hvis de ikke finner det hensiktsmessig, jfl. § bvl 1-3 2. ledd. Storø nevner flere avslutningspunkter som han mener kan være et eksempel på en mal for å se om den unge voksne er klar for å avslutte. Kriteriene tar for seg temaer som mulig bosted, arbeidsplass og skole, økonomi, nettverk, fritid, praktiske ferdigheter og sosiale ferdigheter (Storø, 2012, s. 174-175).

2.2.3 Ungdommenes krav til medvirkning og veiledning

Det er lovfestet at barneverntjenesten, i samarbeid med ungdommen det gjelder, skal vurdere om barnet skal motta andre hjelpetiltak etter fylte 18 år, jf. bvl. 1992, 4-15 fjerde ledd. Det sistnevnte fremkommer også i forvaltningsloven [fvl] (1967) som pålegger barneverntjenesten en generell veiledningsplikt i medhold til barnevernsrettslige spørsmål for mulige klienter som kontakter dem, jf. fvl § 11 annet ledd. Saksbehandlere kan også på eget initiativ gi veiledning om gjeldene lover og rettigheter til de det gjelder. Det sistnevnte er grunnleggende for at en saksbehandler, i samarbeid med ungdommen, skal vurdere om ungdommen skal opprettholde og/eller sette inn tiltak etter fylte 18 år, jf. bvl § 4-15. Rundskrivet om ettervern påpeker at barneverntjenesten skal informere ungdommen om adgangen til å opprettholde tiltak før fylte 18 år, og gjør seg forståtte med hva som er ungdommenes ønsker for livet etter fylte 18 år (Barne- og likestillingsdepartementet, 2011, s. 3).

Prinsippet om at unge skal medvirke i saker som angår dem er rettslig regulert i flere bestemmelser. FNs konvensjon om barns rettigheter (barnekonvensjonen) har vedtatt

rettigheter som gjelder barn og unge i store deler av verden. Norge inkorporerte i 2003 FNs barnekonvensjon (BK) som en del av norsk lov. I barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 1 stadfestes barn og unges rett til å si deres mening i alt som angår dem, og som følge av det ble bvl § 6-3 endret i 2003. Det stadfestes nå at barnet skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelser i samsvar med barnets alder og modenhet (Collin-Hansen, 2013, 34-35).

Reime og Fjær (2010) sin artikkel om medvirkning i overgangen fra barneverninstitusjon til voksenliv problematiserer hvordan tvang og ungdommenes opplevelse av å manglende medvirkning har bidratt til å vanskeliggjøre en god overgang. Flere av ungdommene ga uttrykk for at å avbryte tiltak var den eneste måten de kunne få kontroll over sin egen situasjon på som var preget av maktløshet (Reime & Fjær, 2010, s. 13). I likhet med sosial støtte er medvirkning et viktig moment for å få til en god overgang til voksenlivet (Paulsen, 2016, s. 38).

2.3 Hvem er de unge voksne som mottar ettervern?

I norsk barnevernsforskning har det store fokuset vært rettet mot barna i barnevernet, og mindre på de som har mottatt tiltak etter fylte 18 år, med mindre de gjorde noe galt. Ungdommens atferd har stått i sentrum og blitt fremstilt som et problem, framfor søken på å forsøke å forstå deres livssituasjon, livsløp og fortellinger (Storø, 2012, s. 62).

Som tidligere nevnt er ungdommene med behov for ettervern en heterogen gruppe, men det de har til felles i sine livshistorier er at de på et eller annet tidspunkt i sin oppvekst har blitt klienter i barnevernet. Det kan ha vært på grunn av at de har levd i en familiesituasjon som ikke har vært god nok, eller at de selv har hatt spesielle problemer med behov for hjelp (Storø, 2012, s. 63). Vanligvis forbindes ettervern med noe barn som har bodd i fosterhjem eller på en institusjon i løpet av oppveksten trenger, men det kan like gjerne være for de som mottok tiltak i eget hjem med foreldrene sine. Alle disse ungdommene kan være sårbare når de skal ut i en selvstendig tilværelse (Collins, 2001, s. 274).

2.3.1 Moving on

Storø (2012) henviser til (Stein 2004, 2006b, 2008, gjengitt i Storø, 2012, s. 86), som fordeler ungdommene som trenger ettervern i en tredeling av ungdommer. Fordelingen kan fungere

som en pekepinn på hvordan det kan være, og ikke hvordan det er. De tre kategoriene ungdommene fordeler under er *moving on*, *survivors* og *strugglers*. Den første gruppen omtales som *Moving on* og kjennetegnes ved at de klarer å komme seg videre i livet. De klarer seg bra, og har hatt stabilitet og kontinuitet i sine liv, og de har også en trygg tilknyttet relasjon. Flyttingen har skjedd langsomt og har vært preget av forutsigbarhet og medvirkning omkring beslutninger. Kvinner som er flinke til å utøve praktisk arbeid i hjemmet og som er rik på sosiale nettverk er høyst representert i denne gruppen. Det ser ut til at ungdommene lever i tilsynelatende normalt liv, hvor de deltar på ulike samfunnsarenaer, men denne gruppen har også behov for støtte. Denne gruppen kan ofte miste tiltak tidlig fordi det «går så bra med dem», men det er viktig å vite at grunnen til at det går bra er fordi de får støtte der de trenger det (Storø, 2012, s. 86-88).

2.3.2. *Survivors*

Survivors blir beskrevet som de ungdommene som overlever, de klarer seg, til tross for fortiden. Sett i lys av den forrige gruppen, har denne gruppen hatt en mer ustabil livssituasjon hvor det har oppstått flere brudd og flyttinger. Vanskeligheter på arbeidsmarkedet og opplevelse av å mestre skole dårlig er kjennetegn i denne gruppen. De møter på flere problemer i sin selvstendige tilværelse, og har også mer konfliktfylte relasjoner i sitt nettverk. De oppleves ikke like ressurssterke som *Moving on*, men nyttiggjør seg stort sett av støtten de får, noe som kan utgjøre avgjørende forskjeller i livet deres. Denne gruppen har behov for tett oppfølging og støtte som opprettholdes til de har funnet seg til rette i den selvstendige tilværelsen. Storø foreslår at man finner et sted de vil bo og tar dermed god vare på dette stedet for å sørge for kontinuitet og sørge for at de mestrer å ta vare på seg selv (Storø, 2012, s. 88-89).

2.3.3. *Strugglers*

Den siste gruppen har fått *strugglers* – *de som virkelig strever*. Ungdommene i denne gruppen er de som virkelig strever. De har hatt en turbulent og utfordrende barndom med tøffe erfaringer, og barnevernet har ikke alltid klart å kompensere for bagasjen de bærer på. Tvert i mot har de opplevd nye brudd og mangel på kontinuitet under barnevernet som har skapt vanskeligheter i relasjoner med andre og på skolen. I overgangen til voksenlivet har denne gruppen minst sannsynlighet for å vedlikeholde relasjoner med familie og venner. Det sistnevnte fører også til at de i størst grad er utsatt for å føle seg isolerte og ensomme, noe som

igjen kan føre til psykiske vansker (Storø, 2012, s. 89). Det sistnevnte støttes av en svensk studie hvor ungdommene forteller om mangel på emosjonell støtte og bekymring for at de skal bli isolert i overgangen (Höjer & Sjöblom, 2012, s. 121-122).

På arbeidsfronten er the strugglers mest utsatt for arbeidsledighet og kan i overgangen være preget av dårlig boforhold, lav økonomi og arbeidsledighet. Storø forteller videre at denne gruppen profiterer minst på ettervernstiltak, og at de ikke ønsker videre tiltak fra barneverntjenesten. Storø argumenter for at det er betydningsfullt at noen stiller opp og støtter disse ungdommene i de situasjonene de befinner seg i (Storø, 2012, s. 89).

De unge som er i gruppen *strugglers* er de som sliter mest i overgangen, men samtidig også de som er minst mottakelig for å få hjelp fra barnevernet. Det kan skyldes deres relasjonserfaringer, brudd og mangel på kontinuitet både før, og etter kontakt med barnevernet. Paulsen påpeker at barnevernets forventninger til at unge med så ustabil oppvekst og utfordringer ikke er realistiske. Barnevernet har for stor tillit til at disse skal klare å imøtekomme barnevernets krav og kriterier til å motta ettervern. Dessuten viser Paulsen sin forskning at det er uklarheter om hva som skal til for å få ettervern, som resulterer i mange unge er usikre på deres muligheter (Paulsen, 2017, s. 105).

2.4 Hva trenger de unge voksne i overgangen?

Felles på forskningsfeltet, både nasjonalt og internasjonalt, tyder på at unge som har mottatt daglig omsorg fra barneverntjenesten i større grad er utsatt for lav utdanning, har utfordringer med å komme seg inn på arbeidsmarkedet, lav inntekt og i større grad har mer behov for offentlige stønader (Stein 2006, gjengitt i Tysnes & Kiik, 2015, s. 7). Det sistnevnte støttes av norsk longitudinell studie som ble utført i perioden fra 1995-2005 (Clausen & Kristofersen, 2008, s. 56-57). I nyere studium som ble utført i 2014 av samme forskningsgruppe viser det seg at unge med omsorgshistorie fra barnevernet fremdeles stiller svakere enn jevnaldrende på overnevnte (Backe-Hansen et al., 2014, s. 164). Undersøkelsene viser til urovekkende levekår for voksne som har erfaring med barnevernet gjennom oppveksten, men samtidig viser det seg at det går bedre med de som har mottatt ettervern enn de uten (Bakketeig, Oterholm & Backe-Hansen, 2008, s. 293). I de kommende avsnittene skal vi se nærmere på hvilke behov unge uttrykker at de ønsker fra tidligere forskning.

2.4.1 Sosial støtte og nettverksarbeid

Jan Storø (2005) gjorde et av de første norske studiene med ettervern som hovedfokus i masteroppgaven *Å gå over brennende bruer*. Han understreker støtten av voksne som et sentralt og fremmede faktor. Storø beskriver ungdommene som ekstra sårbar da de i større grad har mangel på nettverk og kontinuitet. Tittelen på oppgaven gir også en beskrivelse av hvordan han betegner overgangen fra barnevernet til selvstendig tilværelse.

Det har vært økt fokus på nettverksarbeid i barnevernet, men det er mindre synlig i ettervernsarbeidet. I Paulsen (2017) sin doktoravhandling om overgangen til voksenlivet for ungdom i barnevernet fremkommer det at ungdommene som mottar ettervern uttrykker at de i stor grad får praktisk støtte, men at den emosjonelle støtten er manko. Ungdommene i studiet forteller videre at de får hjelp til økonomi og bosted, mot at de har inngått kompromiss med barneverntjenesten om å følge opp skole og aktiviteter (Paulsen, 2017, s. 68). Følelsen av å være alene i det og å ikke ha noen voksne å støtte seg på er gjentakende hos flertallet. En av årsakene til at det blir mangel på emosjonell støtte fra barnevernet kan grunnet utskiftinger i barneverntjenesten. En annen årsak er at praktisk hjelp kan være enklere å oppdage, samt. også enklere å be om (Paulsen, 2016, 42).

Det er også slik at de som vokser opp utenfor hjemmet i større grad enn andre mister kontakten med sin familie og familienettverket. Det gjenspeiles i at de har tilgang på et svakere nettverk enn jevnaldrende (Nygaard Cristoffersen, 1993, gjengitt i Storø, 2012, s. 85). De unge i systemet kan stå i risikozonen for å bli sosial ekskludert og lavere deltakelse i samfunnet (Paulsen, 2017, s. 20).

I en studie utført i Skottland med 40 ungdommer konkluderer doktor Monica Barry med viktigheten av støttende sosialt nettverk, familie og venner for ungdom i overgangen til voksenlivet (Barry, 2010, s. 25). Evnen til å søke sosial støtte blir ansett som et av de viktigste mestringskomponentene hos barn og unge i risiko, og viser seg å være gjeldene i en svensk studie med unge voksne som har bodd utenfor hjemme. Funn fra forskningen presenterer støttende nettverk, et positivt selvbilde og kontinuitet presentert som fremmede faktorer for å takle vanskelige situasjoner i livet. I samme studie gir ungdommene uttrykk for at de er bekymret for de økonomiske faktorene som bolig, økonomi, jobb og annen praktisk støtte når de er ferdig i barnevernet. De opplever å få lite støtte fra egen familie da foreldrene kan ha nok med egne utfordringer (Höjer og Sjöblom, 2010, s. 119-122).

Nytten av en varm og støttende voksenrelasjon kan være avgjørende i overgangsperioden for en ungdom i barnevernet. Det er et faktum at barnevernsbarn kan ha et fattigere nettverk enn jevnaldrende, og at de har opplevd minst én form for tillitssvikt i barndommen. Det sistnevnte kan føre til at det er vanskeligere for dem å åpne seg og ta i mot hjelp fra nye relasjoner (Storø, 2012, s. 139).

Støttende relasjoner bidrar til at ungdommer opplever en bedre hverdag, mens brudd i relasjoner har motsatt effekt: ensomhet og usikkerhet (Paulsen, 2017, s. 67). I en evalueringsrapport med 16 unge mellom 17-23 år med erfaring fra barneverntjenesten framkom det at alle hadde svakt eller mangefult nettverk, og at de opplevde lite støtte hjemmefra og ikke hadde en voksen tillitsperson (Kristiansen & Skåberg, 2010, s. 69). Innenfor fenomenet sosial støtte kan vi finne ulike behov og ulike typer støtte. Ungdommene i studiet til Veronica Paulsen uttrykker at de får emosjonell støtte fra uformelle nettverk, men at de mangler relasjoner som kan støtte og motivere dem til å nå nye mål for fremtiden (Paulsen, 2017, s. 67). Barry (2010) påpeker at tidligere forskning viser til viktigheten av et sosialt nettverk i form av venner og familie er avgjørende for ungdom i overgangen til voksenlivet (Barry, 2010, s. 11-12).

I en kvalitativ forskningsprosjekt med 20 informanter som mottar ettervern fremkommer det at mange av ungdommene har manglet en voksen tillitsperson i store deler av oppveksten sin. Det kommer til uttrykk hos informantene at tilliten de hadde til prosjektmedarbeider eller tiltaksleder, har vært svært avgjørende for at de opplevde tiltakene som vellykkede (Kristiansen & Skåderud, 2010, s. 67). Viktigheten av støtte viser seg å være gjeldene i en nasjonal studie fra 2015. Undersøkelsen tyder på ungdommene hadde behov for støtte utover fylte 20 år, og da særlig ro til å gjøre ferdig skolegangen, støtte når de flyttet tilbake til hjemstedet og mulighet til å prøve seg på egenhånd. Videre tilsier funnene at det var en bratt nedgang på hjelpetiltak etter fylte 20 år (Tysnes & Kiik, 2015, s. 8).

2.5 Teoretiske bidrag til å forstå ungdommene

I de kommende avsnittene vil jeg introdusere ulike teoretiske perspektiver for å forstå mulige reaksjoner og handlinger for de unge voksne som har mottatte ettervern. Teoriene vil også gi et innblikk og forståelse i at det er viktig å møte ungene som personer, og ikke en klient. De

unge voksne i overgangen er en heterogen gruppe, men kommer seg dårligere ut på en rekke indikatorer (Bennwik & Oterholm, 2017, s. 16). De kan ha behov for ulik hjelp (Storø, 2012, s. 102).

2.5.1 Tilknytningsteori

Tilknytningsteorien har tradisjonelt sett blitt anvendt for å observere spedbarnas emosjonelle bånd til deres omsorgspersoner. Hovedpoenget med tilknytningen er å forstå om barnet kan anvende foreldrene sine i behov for beskyttelse, og ut ifra det sistnevnte kan man karakterisere om tilknytningen er trygg eller utrygg. I de senere år har Downes sin forskning på ungdom i fosterhjem ytterligere blitt anvendt for å forstå tilknytningsteorien i overgangen. Det fremkommer at ungdom som er plassert i fosterhjem kan ha svært vanskelig for å akseptere de nære relasjonene og ta imot den hjelpen som tilbys på bakgrunn av tidligere erfaringer med familiemedlemmer som innebar avvísninger (Schofield & Beek, 2005, gjengitt i Storø, 2012, s. 103). Ungdommene kan gå inn i et mønster som er preget av avvísning av voksenkontakt, eller like tydelig er preget av klamring til de relasjonspersonene som tilbys dem (Storø, 12. s. 103).

2.5.2 Brennpunktteori

Brennpunktteorien ble utviklet av Coleman og Hendry (1991) som ønsket å utvikle en teori som omhandlet ungdom og normalitet. Storø (2012) oppfatning av teorien er åssen ungdom håndterer de betydelige tilpasningsprosessene som ungdomstiden innebærer (Storø, s. 2012, s. 105). Det innebærer en forståelse som tar for seg at ungdommenes måte å håndtere de ulike utfordringene i tenåra er at de tar for seg ett tema om gangen og arbeider spesifikt med denne. Det betyr ikke at andre temaer er mindre aktuelle, men de blir satt på sidelinjen til det er deres tid. En slik framgangsmåte bidrar til at ungdommene danner et bilde av seg selv, egne meninger og interesser, og ved hjelp av det dannes grunnlaget for å tilpasse seg voksenlivets krav og utfordringer. Å skulle måtte drive med to eller flere temaer samtidig vil man være i økt risiko for å utvikle seg psykiske lidelser. Tid blir nøkkelen for at de ulike temaene skal være gjennomførbare. Å kunne ha en voksenperson som kan støtte og veilede en ungdom kan bidra til å minke press og ansvar for ungdommen. Ungdommene i ettervern har ikke alltid den ene personen og får ikke alltid like mye støtte fra biologisk nettverk i overgangsperioden, noe som bidrar til å vanskeliggjøre overgangen for unge med ettervern (Storø, 2012, s. 105-107).

2.5.3 Livsløpteori

Livsløpsteorien vektlegger hvordan individers selvbilde og identitet dannes og utvikles gjennom deres erfaringer med andre. I følge denne teorien vil sosial støtte utvikle seg gjennom livet, og spesielt gjennom tilknytningen til foreldre i barndommen. Samspillet mellom personlige valg og strukturelle betingelser ungdommen lever i vil bidra til å gi en forståelse av ungdommens liv. Storø (2012) argumenter for at overgangen skjer over en lengre periode, allerede fra 16 år til 25 år og, og at denne perioden er knyttet opp mot ustabilitet, identitetsforskning, selvforkusering, en følelse av å stå midt i og mellom mange valg og muligheter. En mer komprimert og akselerert overgang for ungdom med ettervern bidrar til at livsløpteorien blir en del annerledes for dem enn for andre ungdom (Storø, 2012, s. 108-109)

2.5.4 Resiliensteori

Denne teorien søker å inkorporere forholdet mellom resiliens og risikofaktorer for unge i barnevernet. Resiliens kan forstås som motstandsdyktig, og omhandler hvor godt man klarer seg på tross av store utfordringer (Storø, 2012, s. 109-110). Begrepet kan også forstås som et individets evne for å håndtere risikofaktorer. Med andre ord er man opptatt av hvilke måter barn og unge i barnevernet håndterer de utfordrende situasjonene de er i, og hvordan man i størst mulig grad forsøker å bygge på ungdommens ressurser for å forhindre negativt utviklingsløp (Stein, 2005, gjengitt i Bakketeig & Backe-hansen, 2008, s. 61). Storø (2012) påpeker den unges tilgang på støttende relasjoner, og hevder at stabilitet, varme, kontinuitet i tiltak som er viktig for å skape resiliens, og at man på den måten forsøker å danne en positiv identitetsutvikling for den unge voksne (Storø 2012, s. 110-112).

2.6 Hvilke tiltak gis?

Bruken av ettervern i barnevernet har fordoblet seg de siste ti årene. I 2008 var i underkant av 2600 unge som fikk ettervern fra barnevernet, mens det i utgangen av 2018 var litt over 5000 unge i alderen 18-22 år som fikk tiltak fra barnevernet. Av de 5000 var det 1980 18-åringer, opp mot 286 22-åringer. Det er altså de yngste i aldersgruppen som i størst grad får tiltak (SSB, 2019, 1-4. avsn.). Det sistnevnte tilsvarer at en stor del av tiltakene avsluttes tidligere enn grensen som er på 23 år.

I 2015 var det mest benyttede ettervernstiltaket økonomisk stønad (Bennwik & Oterholm, 2017, s. 16). Nyere tall fra SSB viser at dette fremdeles er tilfelle. Av de 5000 som mottok ettervern i utgangen av 2018 mottok hele 3400 et botiltak. Av de 3400 bodde 49% på et bosted med oppfølging, 45% bodde i et fosterhjem og 5% på en barnevernsinstitusjon. Botiltak og økonomisk hjelp til eget bosted var høyt representert blant tiltak til de som mottok ettervern (SSB, 2019, 7-8. avsn.). Et nasjonalt, kvalitativ studie fra 2015 viser også til en bratt nedgang på hjelpetiltak etter fylte 20 år (Tysnes & Kiik, 2015, s. 8).

I ettervernrundskrivet fremlegges det at barnevernet kan være fleksibel i utforming av tiltak til ungdommen, og det står ingen klare begrensninger på hva som kan tilbys (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011, s. 3). Aktuelle tiltak i ettervern kan være psykososial støtte, eller mer praktisk hjelp som hvordan man bor alene, betaler regninger, vasker, utdanning, økonomi og sosialt nettverk (Barne-, ungdoms og familiedirektoratet, 2020, 4. avsn.). Tiltak som nettverksarbeid, støttekontakt og besøkshjem er mindre vanlig. I en forskning utført i 2008 med saksbehandlere var akkurat dette hva de i ansatte i barneverntjenesten trodde var ungdommenes egne ønsker (Oterholm, 2008, gjengitt i Bennwik & Oterholm, 2017). Storø (2012, s. 145-150) påpeker også fritid og helse som to sentrale punkter som kan være viktig å støtte. Han forteller at mange ungdommer kan føle seg alene når de flytter for seg selv og mister kontakt med barnevernet.

Mange opplever overgangen fra barnevernets omsorg til voksenlivet som brå. Følelsen av å være alene i det og å ikke ha noen voksne å støtte seg på er gjentakende hos flertallet. En stor forskjell er at mange ungdommer i denne livsfasen veksler mellom å klare seg selv og å få støtte hjemmefra, vel vitende om at de har fleksibiliteten og et familiehjem å komme hjem til ved behov. Ungdommene som går fra barnevernets omsorg har begrensede muligheter for veksling mellom selvstendighet og støtte. Å bli voksen i et system er noe annet enn å bli voksen i en familie (Paulsen, 2016, 43).

2.7 NAV – fra omsorg til rettigheter og plikter

Psykolog Elisabeth Backe-Hansen har drevet med forskning på barnevernsfeltet i mange år. Hun er lei av elendighetsforskning på barnevernsfeltet, og understreker at barnevernsbarna klarer seg bra sett i lys av de forutsetningene de har. Backe-Hansen understreker likevel at det er viktig å få mer kunnskap om hva som skal gjøres for å hjelpe den gruppa det ikke går bra

med. I et forskningsprosjekt med 75 unge med barnevernserfaring i Norge, England og Danmark var forskerne opptatt av de unge voksne som hadde klart seg bra. Forskerne kom fram til at de det gikk bra med har opplevd skolen som et fristed og gjennomgående har vært flinke på skolen. De har også vært flinke til å finne voksne folk rundt seg som de har klart å knytte nær kontakt med og fått hjelp fra. Backe-Hansen viser til statistikk om at to tredeler mottar ettervern til 19 år, og dermed synker det brått. Dette bekymrer Backe-Hansen som poengterer at de fleste ikke dumper barna sine når de er 18 år, så hvorfor gjøres det med barnevernsbarna? Videre understreker Backe-Hansen at det ungdommene ønsker seg mest av: kjærlighet, er det som gjøres minst av i barnevernets ettervern. Hun viser til at mange får økonomisk hjelp og støtte til bolig, men at hjelp og støtte i forbindelse med jobb og utdanning blir skjøvet over på NAV (Jakobsen, 2018).

I en kvalitativ studie med syv ungdommer om overgangen til voksenlivet beskriver de fleste at overgangen fra barnevernet, og til de ble henvist med NAV, følte ut som en overgang fra omsorgstjeneste til rettigheter og plikter. Denne overgangen opplevdes kald og brutalt for unge med underskudd av trygge relasjoner. Avslutningsvis konkluderer forskerne med at institusjonelle forhold vanskeliggjør samarbeidet mellom barnevernet og NAV, og at det bidrar til uklarheter for ungdommene (Breimo, Sandvin & Thommesen, 2015, s. 35).

Oterholm og Bennwik fastslår i sin kunnskapsoppsummering at man vil vinne på en tydeliggjøring av ansvarsfordelingen mellom NAV og barnevernet, da lovverket ikke oppfattes tilstrekkelig eller tydelig for målgruppen. Det sistnevnte bidrar til at ungdommene ikke får nødvendig hjelp i overgangen til voksenlivet. Flere funn i gjennomgangen tyder på at det er mangel på rutiner for overgangen mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret (Oterholm & Bennwik, 2017, s. 54).

Det overnevnte gir inntrykk av å motivere flest mulig ungdom til å takke ja vil være en investering, både sett i lys av et strukturelt og individuelt nivå. Hyggen (2010 s. 32) belyser fra institusjonelt nivå at det vil være av økonomisk seier for samfunnet å satse på ungdommene slik at det ikke faller utenfor arbeidslivet. Per 100 person sparer man samfunnet for 1 milliarder kroner.

3. METODISK TILNÆRMING

I dette kapitlet skal det redegjøres for oppgavens metodologiske perspektiv, altså framgangsmåten som er benyttet i innsamling og bearbeiding av studiets data.

Samfunnsvitenskapelig metoder blir forstått som «veien til målet» da det forteller oss hvordan vi bør gå til verks for å fremskaffe kunnskap (Dalland, 2012, s. 112), alt etter hva slags spørsmål man ønsker å besvare. I tillegg dreier metode seg om hvordan denne informasjonen skal analyseres (Johannessen, Christoffersen & Tufte, 2016, s. 25).

Jeg er interessert i å få innsikt i de unge voksnes livsverden slik den oppleves for dem, noe som er forankret i fenomenologien. I tillegg er jeg opptatt av å forstå konteksten og sammenhengen mellom individ og kontekst, som er knyttet opp mot hermeneutikken. En kombinasjon av fenomenologi og hermeneutikk gir et helhetlig og godt grunnlag for å belyse problemstillingene i denne masteroppgaven (Paulsen, 2017, s. 23). I det kommende skal jeg gi en introduksjon av fenomenologi og hermeneutikk. Deretter vil jeg fremlegge veien til data, både ved å se nærmere valg av metode, informanter og etiske vurderinger. Jeg kommer også til å kommentere studiet validitet og overførbarhet.

3.1 Fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming

Fenomenologien er opptatt av subjektets erfaringer, og tar utgangspunkt i å belyse deres opplevelse. Informantenes perspektiv står sentralt, og man ønsker å se verden fra deres ståsted. Det er derfor viktig at man som forsker er åpen og villig for å forstå informantens erfaringer slik de opplever det (Thagaard, 2013, s. 40). Grunlaget i fenomenologien samsvarer med studies hensikt som er å undersøke praksisen for ettervern fra et brukerperspektiv. Jeg ønsker å høre på informantene om hvordan deres opplevelse av ettervern var, både før, i, og nå i etterkant. Hvordan følte det for dem?

Ved å anvende et fenomenologisk perspektiv i denne oppgaven skal jeg gå i dialog med mine informanter for å forstå deres, den andres, opplevelsesverden. Subjektets konstruksjon av mening kan betegnes som den fenomenologiske dimensjonen (Aakvaag, 2008, 76). I intervjusituasjonene må jeg forsøke å få en innsikt i informantenes forståelse og opplevelser i møte med barnevernet. Fenomenologien bygger seg altså opp av en underliggende antakelse om at realiteten er slik individet oppfatter den (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 45). Studie vil

innebære å utforske de meningene mine informanter har gitt seg i lys av sine erfaringer (Thaagard, 2013, s. 40).

I denne oppgaven skal jeg gjengi dataen som mine informanter har fortalt, men jeg skal også analysere dataen som er samlet. Ved siden av å få en innsikt i informantenes erfaringer og livsverden, skal jeg også se etter sammenhenger, slik at jeg kan utvikle en forståelse av essensen (Thaagard, 2013, s. 41). Det sistnevnte leder meg over en hermeneutikkens fortolkningsvitenskap. I en hermeneutisk tilnærming legges det vekt på at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at virkeligheter kan forstås på ulike nivåer. Realiteten fremkommer altså i samspill mellom informanten og intervjueren (Paulsen, 2017, s. 24). Anthony Giddens påpeker at samfunnsforskerne på den ene siden må forholde seg til en verden som allerede er fortolket at de sosiale aktørene selv, og at på den andre siden skal samfunnsvitene drive forskning som skal rekonstrueres de sosiale aktørenes fortolkninger innenfor et samfunnsvitenskapelig språk, ved hjelp av teoretiske begreper og innramminger. Det sistnevnte kalle dobbel hermeneutikk, som understreker viktigheten av å forstå helheten ut fra delene, og delene ut fra helheten (Gilje & Grimen, 1993, gjengitt i Paulsen, 2017, s. 25).

3.2 Kvalitativ metode

Valg av forskningsmetode – kvalitative eller kvantitative - er avhengig av hva forskeren ønsker å få svar på. Eksempelvis er kvantitativ metode i form av spørreundersøkelser mer egnet dersom man ønsker å administrere om en større gruppe foretrekker Coca Cola fremfor Pepsi Max. Kvalitativ metode på den andre siden er mer opptatt av hvorfor deltagere foretrekker Coca Cola framfor Pepsi Max (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 136-137). I motsetning til kvantitativ metode er kvalitativ metodene tar sikte på å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle (Dalland, 2012, s. 112). Det sistnevnte er mer tidskrevende å utføre og egner seg som regel til mindre grupper enn i kvantitativ metode (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 136-137).

Det er viktig å ha en reflektert begrunnelse for valg av metode (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 136). Formålet i denne masteroppgaven er å høre informanters subjektive beskrivelser omkring ettervernstilbudet de fikk. Jeg er opptatt av informantenes erfaringer, tanker og opplevelse av tiltaket de fikk fra barneverntjenesten etter fylte 18 år. På bakgrunn av det sistnevnte har jeg valgt kvalitativ metode som egnet metodevalg for å besvare problemstilling

min. Innenfor denne metoden har jeg valgt intervju som metodologisk tilnærming i min kvalitative forskningsoppgave, framfor andre kvalitative forskningsmetoder, som f.eks. deltagende observasjon. Dette er fordi jeg mener at en samtale egner seg best for å vite hva de tenker om ettervernstilbudet de fikk.

Selv om kvalitative intervjuer gir tilgang til informantens egen stemme og forståelse av informantens situasjon, så er det viktig å påpeke at intervjuet ikke gir en direkte tilgang på den autentiske erfaringen. Denne er formidlet gjennom informantenes hukommelse og framstilling overfor meg som intervjuer, som også vil være en del av rekonstruksjonen av dataen.

3.3 Forskningsintervju

Kvalitativt forskningsintervju er ute etter å se verden fra intervjupersonens briller, og metoden blir benyttet for å se hvordan de opplever og oppfatter situasjoner. Intervjupersonene blir subjekter, som betyr at informantene er delaktig i forskningsintervju gjennom å skape mening og forståelse om emnet som skal undersøkes. Likevel er det viktig å understreke at subjektet er underlagt maktrelasjoner, diskurser, ideologier og oppfatninger som bestemmer deres egne handlingsvalg. Det sistnevnte betyr at subjektet ikke er helt subjektivt, men at det blir påvirket av omgivelsene (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 20).

I et intervju utveksles synspunkter mellom personene om temaet, som i dette tilfelle er ettervern. Metodens primære mål er å konstruere kunnskap mellom den intervjuede og intervjueren. I motsetning til den spontane meningsutvekslingen som foregår i hverdagslige samtaler, er tilnærmingen i forskningsintervjuet spørre-og-lytte orientert. Samtalen er heller ikke en dialog mellom to likeverdige deltakere, da forskeren i ulik grad definerer og kontrollerer samtalen (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 20).

3.4 Semi strukturert intervju

I dette prosjektet har jeg valgt å bruke en delvis strukturert tilnærming, altså et semistrukturert intervju. Intervjuformen er verken helt åpen eller helt lukket samtale, men utføres i overensstemmelse med en intervjuguide som sørger for at jeg får gått innom de ulike temaene jeg ønsker, samt. forslag til ulike spørsmål. Denne formen for intervju egner seg når temaer fra dagliglivet skal forstås ut fra intervjupersonens egne perspektiver, noe som er tilfelle i

denne oppgaven (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46). I praksis betyr dette at jeg sørger for å stille samme spørsmål til alle informantene, slik at jeg enklere kan sammenligne svarene i analysedelen.

Etter å ha gjennomført mitt første intervju innså jeg at å følge intervjuguiden slavisk ikke var gjennomførbart, da informantene kunne gå inn på andre temaer i en annen rekkefølge enn det som var i intervjuguiden. De gangene sistnevnte var tilfelle, lot jeg informantene utdype seg mer i de temaene de ønsket, da semistrukturert intervju er inspirert av fenomenologien hvor verden er slik informantene selv forstår den (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46). På den andre side var jeg opptatt av å ikke la informantene strekke seg for langt ut og unna intervjuguiden, da intervjuet dras ut av kontekst som kan medføre mangler i innsamlede data (Thaagard, 2013, s. 23).

En-til-en intervju er også ansett som mest hensiktsmessig når personlige og intime temaer diskuteres, slik at jeg får høre informantens stemme, uten at noen er redd for å skille seg ut i gruppa. Da det er snakk om sårbare og personlige erfaringer og egen barndom og familie tok vurderte jeg at det var mest gunstig å ha en til en samtaler med informantene (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 146).

3. 5 Intervjuguide

Jeg anså det som hensiktsmessig å ha en intervjuguide som et hjelpemiddel, slik at jeg hadde oversikt over hvilke spørsmål jeg ønsket å få besvart. En intervjuguide er en liste over temaer og generelle spørsmål man ønsker å gjennomgå i intervjuet (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2015, s. 149). Jeg valgte fire hovedtemaer som jeg synes var relevante til problemstillingen min, og lagde underspørsmål til de ulike temaene. Temaene var som følger: bakgrunnsinformasjon (1), ettervernstiltaket (2), avslutning av tiltaket (3) og framtidssyn (4). Informantene fikk belyst temaene før vi startet, slik at de fikk en liten oversikt over hva de kunne forvente å få spørsmål om i samtalen. Rekkefølgen av temaene ble valgt i et tidsperspektiv, hvor det som har skjedd først kommer først. Det sistnevnte ble gjort bevisst for å bygge opp intervjuet på en oversiktlig måte.

Bakgrunnsinformasjon ble valgt som det første tema fordi jeg tenker at bakgrunn for plassering og hvor lenge noen har mottatt tiltak fra barneverntjenesten kan være relevant

informasjon i forhold til hvilke behov man har i ettervernstiltaket. Tema to omhandler selve ettervernstiltaket. Her vil spørsmål som handler om selve utformingen av tiltaket, og informantens personlige tanker og synspunkter om tiltaket bli belyst. Tema 3 handler om avslutning av tiltaket, hvor jeg ønsker å høre om tiltaket ble endt på bakgrunn av informantens eget ønske. Det siste temaet går innpå framtidssyn hvor jeg vektlegger intervjupersonene tanker og syn på fremtiden. Jeg tenker at det sistnevnte er en fin avslutning hvor man får se hvilke tanker informanten har for fremtiden sin på bakgrunn av opplevelsene de bærer med.

I utformingen av intervjuguiden oppdaget jeg at det var mange ulike måter å stille spørsmål på, og jeg gikk og endret flere ganger. Spørsmål som «var du fornøyd med tiltaket?» ble endret med «hva tenker du om tiltaket du fikk før fylte 18 år?». Jeg var opptatt av å ikke sette ord i munn på informanten, men heller høre hvilke begreper intervjupersonen selv ønsket å benytte for å beskrive tiltaket. Jeg skrev ikke ned noen oppfølgingsspørsmål, men hadde dette i bakhodet. Jeg benyttet meg mye av «mm», og var stille da informanten snakket for at hun/han skulle forstå at jeg ønsket å høre mer, og ikke avbryte (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 166). Jeg spurte også informanten om hvordan de følte seg etter endt tiltak for å klargjøre om intervjupersonen føler at de har noen å snakke med. Tanken bak det spørsmålene mine var å få et helhetlig perspektiv på informantens meninger i møte med barnevernssystemet etter fylte 18 år, og et innblikk på hvor de er i livet i dag

3.6 Veien til informantene

Antall informanter ble bestemt i lys av oppgaven formål. Da jeg ønsker å gjøre en grundig analyse av intervjuene så jeg det hensiktsmessig å ha få informanter for å heller bruke grundig tid på å forberede og analysere intervjuene (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 148). Samtidig var det viktig at jeg sitter igjen med er av nok kvalitet til å kunne gi tilstrekkelig grunnlag for tolkning og analyse (Dalen, 2011, s. 45).

I kvalitativ undersøkelser har forskeren en klar målgruppe, en strategisk utvelgelse, som skal utgjøre gruppen med informanter for å samle data (Johannesen, Christoffersen & Tufte, 2016, s. 117). I mitt tilfelle ønsket jeg informanter over som var ferdig med å motta ettervern, som i hovedsak skulle være mellom 22-27 år. I tillegg ville jeg var at informantene hadde mottatt botiltak i regi av barnevernet før fylte 18 år. Det sistnevnte kriteer måtte jeg gå vekk fra da det

for utfordrende å få tak i, men også fordi jeg leste meg opp på at unge som mottar hjelpetiltak i hjemme i like stor grad kan ha behov for ettervern.

Å finne informanter var mye mer tidskrevende enn jeg hadde sett for meg. Jeg ringte og sendt mail rundt til ulike organisasjoner, blant annet Forandringsfabrikken. Jeg fikk beskjed om å sende inn et skriv som de kunne sende videre til mulige informanter. Jeg hørte ingenting fra noen, og bestemte meg for å prøve på sosiale medier. Jeg skrev en status på Facebook hvor jeg etterspurte mennesker som har mottatt ettervern fra barneverntjenesten. Via Facebook-statusen kom jeg i kontakt med tre stykker, enten bekjente av meg eller bekjente som hadde kontaktet egne bekjente og spurt om de ønsket å delta i min masteroppgave.

Etter intervjuene med de tre første prøvde jeg å benytte meg av snøballmetoden, altså å spørre mine tre informanter om de kjente andre som hadde vært i lignende livssituasjon (Johanessen, Christoffersen & Tufte, 2016, s. 119). De hadde ikke kjennskap til noen, så da måtte jeg tenke ut noe annet. Jeg skrev et innlegg inne på en Facebook-gruppe som er for mennesker som jobber innenfor barnevern. Der fikk jeg respons fra mennesker som hadde jobba som fosterforeldre, eller kjente noen som hadde vokst opp i fosterhjem og mottatt ettervern. Jeg fikk meldinger inn på innboksen av informanter som hadde mulighet til å stille opp. Jeg hadde 7 informanter, men den ene trakk seg før vi fikk møttes.

Det var ønskelig med et antall på minimum seks personer, og det fikk jeg heldigvis til. På bakgrunn av tid og oppgavens størrelse så jeg det ikke hensiktsmessig å intervju mange flere. Antall informanter gjør jeg også mulig for meg å gi dere en grundigere oversikt over hver enkelt informant. Å ha med noen flere hadde gjort oppgaven mer troverdig og mulig enklere å henvise til å oppgavens validitet, noe jeg vil komme tilbake til.

3.7 Gjennomføring av intervjuene

Jeg ønsket å gjennomføre intervjuene mine på et nøytralt sted med mulighet for skjerming fra mennesker som kommer og går i bakgrunnen, og andre momenter som kan forstyrre. Jeg så viktigheten av å finne et rolig sted, da det er informanter som skal åpne seg og fortelle om sensitive og personlige opplysninger. Jeg spurte informanten om de hadde et sted de hadde foretrukket å møtes, men fem av dem hadde ingen spesifikke ønsker. Deretter spurte jeg om det var greit å gjennomføre intervjuene på et grupperom på OsloMet, noe de sa ja til. Jeg

reserverte deretter grupperom til gjennomføring av intervjuene for fem av intervjuene. En informant ønsket å møtes på et bibliotek i nærheten, noe vi gjorde. Vi fant et hjørne unna folk og med lite støy. Det er viktig for meg å utføre intervjuer på et sted hvor informantene følte seg trygge, da det kan skape et godt utgangspunkt for intervjuet (Fangen, 2004, s. 52).

Jeg tok imot mine informanter med et smil og spurte dem om de ønsket en kopp med kaffe eller vann. På vei til grupperommet ble brukt til litt hverdagslig samtale om hva dagen hadde blitt brukt til. De første minuttene fra man møtes og i starten av intervjuet kan være avgjørende (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 160). Før jeg startet intervjuet fortalte jeg informantene mine at intervjuet var delt opp i 4 ulike emner, og at det var helt greit å si ifra hvis man ikke ønsket å besvare spesifikke spørsmål eller ville gå videre i intervjuet. Deretter spurte jeg om informantene selv lurte på noe før jeg satt i gang. Jeg tok en kort gjennomgang av informasjonsskrivet for å sørge for at informantene hadde gjort seg forstått med sine rettigheter.

I løpet av intervjuene var jeg opptatt å få fram informantenes meninger og synspunkter. Jeg ønsket i hovedsak og ikke fremme mine egne oppfatninger og synspunkter, da jeg ikke vil påvirke informanten til å føle at de må si noe i samsvar med min forforståelse (Dalen, 2011, s. 32). Jeg brukte ofte «mm» når informanten fortalte om ting, eller bekreftede deres følelser og opplevelser med å si «ja, det jeg skjønner jeg», eller «oi», og andre verbale kommentarer. Jeg lot også informanten få tid til å fortelle, uten å pøse på med neste spørsmål. Da var det også rom for pauser og stillhet. Samtidig var jeg obs på kroppsspråket mitt og ikke verbal-kommunikasjon som kroppsspråk og øyekontakt. For å få noen til å prate om seg selv, og spesielt om følsomme området, er det viktig at vedkommende får følelse av at det de forteller er interessant (Dalen, 2011, s. 33).

Da mine informanter er eksperter på eget liv, ønsket jeg å gjennomføre intervjuene hvor informantene er i «lærer-posisjon». Ved bruk av en slik fordeling kan informantene oppmuntres til å snakke omkring de spørsmålene de finner interessante og som gir dem opplevelse av at deres stemme blir hørt. En slik posisjon bidrar også til mer rom for at informanten kan få kontroll over intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 193). Ved noen tilfeller opplevde jeg at informantene brukte lang tid og ga utdypende svar omkring temaer eller emner som jeg ikke opplevde som like relevant. I etterkant innser jeg at det materiale er minst like viktig, om ikke enda viktigere. Jeg valgte å ikke avslutte tema, men å lytte og stille

oppfølgingsspørsmål til deres historier (Dalen, 2011, s. 97). Utdypende svar fra informanten omkring det de mener er viktig styrker oppgaven, og det viser også hva de anså som viktig innenfor ettervern,

Gjennomføringen av intervjuene er betydningsfull da det blir materiale som er grunnleggende for analyseringsdelen, som utgjør en avgjørende del for studiet (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 193). For å huske mest mulig har jeg benyttet meg at lydopptak med bånd for å sikre at viktig data ikke blir glemt, noe som er gjort etter samtykke fra informantene. Jeg har også skrevet ned smålatter og andre ikke-verbale kommunikasjon for å ivareta viktig data (Dalen, 2011, s. 32).

3.8 Transkribering

Jeg valgte å transkribere intervjuene for å få må med meg mest mulig. Transkribering innebærer å klargjøre materialet som er innsamlet gjennom intervju (Kvale & Brinkmann, s. 207) Dette er også anbefalt å bruke teknisk opptaksutstyr ved gjennomføring av kvalitative intervjuer da det bidrar til å ta vare på informantenes egne uttalelser (Dalen, 2011, s. 28). Hvis ikke måtte jeg ha notert underveis, noe som enten kan være veldig tidskrevende eller føre til mangel på detaljer. Dette ga meg også mulighet til å huske mer av de sosiale og emosjonelle aspektene ved intervjusituasjonen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 207). Det kan også være mindre forstyrrende for informanten at den slipper å snakke til en som har øynene ned i kladdeboka og noterer konstant. Jeg startet med transkribering samme kveld som intervjuene var gjennomført for å huske mest mulige detaljer av det non-verbale kommunikasjonen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 208). Det er viktig å påpeke at lydopptaket bidro til at jeg som intervjuer fikk tilrettelagt intervjusituasjonen bedre uten å ta hensyn til at viktig informasjon kan bli glemt eller utelukket (Dalen, 2011, s. 29).

Transkripsjonen var mye mer tidskrevende enn jeg hadde forventet, og utgjorde til sammen 44 sider. Jeg måtte flere ganger stoppe opp, gå tilbake, og spille av på nytt for å sørge for at jeg har fått med meg alle detaljer. Det var nyttig i videre arbeid da det også fikk med nøling, sukking og pauser. Disse nonverbale effektene har likevel valgt å bli utelukket i den endelige presentasjonen av data da de kan misforstås for mennesker som ikke var tilstede i intervjuet. Det sistnevnte ble også utført i lys av etiske og reliabilitet (Kvale & Brinkmann, 2009, gjengitt i Thagaad, s. 34).

3.9 Valg av analyse - temasentrert analyse

Jeg har benyttet meg av temasentrert analyse som tilnærming til intervjumaterialet da jeg har informasjon om samme tema fra alle deltakerne (Thagaard, 2013, s. 183). Malterud (2003) hevder at analyse handler om å stille spørsmål til materiale. Dalland (2012, s. 144) påpeker at utfordringen ligger i å finne ut hva materialet har å fortelle. Gjennom denne analyseformen ønsker jeg å fremme flere meninger ut av dataene jeg har samlet inn gjennom intervjuene. Denne analysemetoden anvendes ved å sammenligne informasjon fra hvert tema fra alle informantene som er med i studiet. Ved å gå i dybden på hver av de enkelte undertemaene, og sammenligne informasjonen som fremkommer, kan jeg som forsker få en dyptgående forståelse for hvert enkelt tema (Thagaard, 2013, s. 183). Denne metoden egner seg i lys av et fenomenologisk perspektiv da det er informantenes meninger som skal fremmes. All intervjumaterialet blir kodet i kategorier, og de sentrale temaene i prosjektet ble definert i forhold til oppgavens problemstilling.

Kategoriene kan dannes på bakgrunn av innsamlet data fra intervjuene, eller på bakgrunn av anvendt intervjuguide (Jacobsen, 2010, s. 131). I min analyse har jeg anvendt meg av kategoriene «bakgrunn», «ettervern», «avslutning av ettervern» og «framtidssyn», og disse kategoriene er valgt på bakgrunn av intervjuguiden. Ved å analysere sammenhenger i enkelte temaer kan man se om og det gir en helhetlig forståelse av materialet (Thagaard, 2013, s. 181).

Jeg har benyttet meg av Thagaards (2013 s. 182-185) beskrivelse av temasentrert analyse. Først og fremst ble jeg kjent med datamateriale, noe jeg gjør allerede underveis i gjennomføring av intervjuene. Deretter leste jeg igjennom materiale gjentatte ganger for å få en god oversikt over de ulike intervjuene og allerede da se etter mønster. Deretter delte jeg inn transkripsjonene inn i ulike kategorier for å få en bedre oversikt over innsamlet data. Og Hvert intervju ble analysert gjennom koding og alle utsagnene fra deltagere ble kodet. Kodene ble plassert i en tabell med ulike temaer som bidra til en god oversikt. Overskriftene og underskriftene jeg benytter meg av i analysekapitlet blir sett i lys av de kategoriene jeg velger å dele materialet i.

Neste steg i oppgaven var deretter å skrive om hvert tema og fremlegge resultatene. I arbeid med analysekapitlet fremkom det enda tydeligere at anvendte kategorier og tema representerte problemstillingen på en forståelig måte.

Direkte sitater fra informantene vil bli framlagt, og det er viktig å ikke lese intervjumateriale som en autentisk sannheten, da informanten konstruerer teksten sammen med intervjueren (Risjord, 2014, 61-62). Det er påminnelse om at al det finnes en reell verden bak dataen som blir framlagt i kvalitativ metode. Man må ha en forståelse av at kvalitativ data er en konstruksjon av både subjektene som intervjues og forskeren selv. Risjord (2014, s. 60) kaller det forskerens autoritet og autenticitet. Den naive teorien tilsier at kvalitativ metode bidrar til autentiske beskrivelser og opplevelser, og at dette bidrar til at forskeren får en nødvendig autoritet. Videre hevder Risjord at en god del velvalgte sitater vil bidra til å gjøre teksten mer livlig og levende for å la sørge for at leseren kommer tettere innpå informantene. Det kan brukes som en strategi fra forskerens side for å skape troverdighet ovenfor leseren, samtidig som det bidrar til å gjøre forskeren mer autoritet ovenfor leseren (Risjord, 2014, 60).

3.10 Etiske vurderinger

Å benytte seg av intervju som forskningsmetode innebærer haugevis av moralske og etiske spørsmål, både som middel eller mål (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 95). Mine informanter har alle til felles at de har hatt en barndom som er preget av kontakt med barnevernet, og på bakgrunn av det har jeg måtte være bevisst på mitt etiske ansvar. Dalen (2013) fremlegger fem forskningsetiske retningslinjer som jeg skal introdusere nedenfor, men jeg utelukker den ene som omhandler barns krav på beskyttelse da mine informanter er eldre. De fire andre omhandler krav om informert og fritt samtykke, krav om å informere dem som utforskes, krav om konfidensialitet og hensynet til utsatte grupper.

3.9.1 Informert og fritt samtykke

Fritt samtykke innebærer at informantene mine deltar uten noe ytre press eller på bekostning av begrensinger av personlig handlefrihet (Dalen, 2011, s. 100). Jeg opplevde at flere som takket ja, vegret seg, og at flere trakk seg etter å ha først vært positive til å delta i studie. Jeg valgte å ikke mase på de som trakk seg eller sluttet å svare, da det er snakk om sensitive

opplysninger. Som forsker var det viktig å påpeke for mine informanter at de når som helst kan trekke seg fra prosjektet, og at de får lov til å si «det vil jeg ikke svare på». Som forsker anbefales det å være spesielt tydelig på mine intensjoner og gjøre et klart skille mellom intervju og terapeutiske samtaler, da det kan fremkomme svært sensitiv og sårbar informasjon (Malterud, 2003, s. 79). I forkant av intervjuene sørget jeg for å gi informantene tilstrekkelig med informasjon angående tema og spørsmål jeg lurer på slik at informantene var kjent med intervjuguiden. I forkant av intervjuene ga jeg deltakerne en svarslipp som de kunne skrive under på, og på den måten fikk informantene tilkjennegi at de var villig til å delta i intervjuet (Dalen, 2011, s. 101).

3.10.2 Krav om å informere informantene

Som nevnt ovenfor sørget jeg for å informere informantene om hva forskningen omhandlet i forkant av møte. Dalen (2011) understreker viktigheten av at forskeren redegjør for målsettingen med prosjektet, hvilke metode som skal anvendes og hvordan data skal bli presentert slik at informantene vet hva de takker ja til. Før intervjustart gjennomgikk jeg intervjuguiden slik at informantene fikk et innblikk av hvilke spørsmål som ville dukke opp (Dalen, 2011, s. 101).

3.10.3 Konfidensialitet

Det er en del av forskeren ansvarsområde å passe på at informantene ikke utsettes for negative konsekvenser ved deltakelse i studiet. For å forhindre dette er det å bevare informantens anonymitet være en viktig del av ansvaret (Malterud, 2003, 73). Studiets tema innebærer både private og personlig karakter, og de involverte kan fortelle personlige historier om familie, eller saksbehandlere og miljøterapeuter de har vært i kontakt med. På bakgrunn av det sistnevnte har jeg valgt å anonymisere alle data i oppgaven. Først og fremst fordi jeg ikke ønsker at informantene skulle føle seg blottlagt og deretter få negative reaksjoner og konsekvenser på grunn av deres deltakelse i studie. Jeg har også unngått å nevne steder, spesifikke kommuner eller barneverntjenester om deltagerne har nevnt dette.

Det er forskeren sitt ansvar at informasjon kan skade enkeltpersonene det forskes på, og informantene skal føles seg trygge på at opplysningene som fremkommer i løpet av intervjusituasjonen blir behandlet fortrolig (Dalen, 2011, s. 101-102). Jeg transkriberte intervjuene samme dag som jeg utførte dem, og slettet lydfilene øyeblikkelig. I

transkripsjonene unngikk jeg å skrive deres ekte navn noen steder, men alle informantene fikk fiktive navn på transkripsjonene (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 195). Prinsippet om konfidensialitet innebærer at forskeren anonymiserer deltakerne i prosjektet når data presenteres (Thaagard, 2013, s. 28). Det har kun vært jeg som har hatt tilgang til data, både transkripsjonene og lydfilene. Jeg har også valgt å utelukke navn, bosted, arbeidsplass, barneverntjeneste og andre opplysninger som kan bidra til å gjenkjenne mine informanter.

Videre i teksten har jeg unngått å nevne bosted, navn, alder og kjønn. Jeg har omtalt alle mine informanter som deltar 1-6. Som tidligere nevnt er alle informantene mine mellom 22 til 27 år. To av informantene vokste opp med tiltak i hjemme, mens de fire andre mottok botiltak fra barneverntjenesten, enten i form av fosterhjem eller barneverninstitusjon. Jeg har lagt vekt på å bruke sitater fra alle informantene mine i teksten, og alle blir nevnt gjentatte ganger.

3.10.4 Hensynet til utsatte grupper

Forskerne har et spesielt ansvar for utsatte gruppers interesser i løpet av hele forskningsprosessen (Dalen, 2011, s. 103). Som tidligere nevnt har mine deltakere vært utsatt for sårbare erfaringer gjennom oppveksten, og på bakgrunn av det har jeg vært nødt til å gå varsomt (Dalen, 2011, s. 104). Jeg var opptatt av å ikke virke for påtrengende da det kom til personlige og sårbare spørsmål, og ville heller se an om informanten ville fortelle selv. For eksempel valgte jeg å si «ønsker du å snakke mer om det, eller skal vi gå videre?», istedenfor å bruke oppfølgingsspørsmål som «fortell litt mer om det». Jeg ville vise respekt ovenfor intervjupersonens grenser, slik at personen ikke følte seg presset til å gi informasjon som vedkommende kom til å angre på (Thagaard, 2013, s. 119). I et forskningsintervju er maktbalansen skjev. Mens informantene bli bedt om å dele personlig historier fra eget liv, mottar forskeren informasjon og sitter i makt til å analysere svarene (Malterud, 2003, s. 80).

Jeg var opptatt av å møte mine informanter på en forståelsesfull måte, uavhengig av hva jeg syntes om det de fortalte meg. Mine informanter har takket ja til å delta i et intervju, ikke i å bli konfrontert med mine fortolkninger av det de svarer (Fog, 2007, s. 243, gjengitt i Thagaard, 2013, s. 119). Det var derfor viktig for meg at jeg viste med tonefall og kroppsspråket mitt at jeg var interessert i det de fortalte, og at jeg var empatisk i forhold til bidragene de velger å dele. Min oppgave er å lytte, og stille oppfølgingsspørsmål på en respektabel måte.

3.10.5 Søknad om forskningstillatelse hos NSD

Forskningsprosjektet forutsetter behandling av personopplysninger, og jeg var derfor pliktig til å melde inn prosjektet for godkjenning (Dalen, 2011, s. 100). Jeg sendte inn søknaden til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). Til å begynne med fikk jeg ikke søknaden godkjent da jeg fikk beskjed om at søknaden inneholdt mangelfull informasjon. Da dette var på plass sendte jeg inn på nytt og fikk det godkjent. Videre tok jeg kontakt med informantene igjennom samtykkeskjema som jeg hentet fra NSD. Samtykkeskjema vektla tre hovedprinsipper som informantene ble introdusert for. Først og fremst omhandlet det frivillig deltagelse, rett til å avbryte deltakelsen uten konsekvenser og krav om at informasjon de deler blir behandlet konfidensielt (Thagaard, 2013, s. 26-28).

3.11 Førforståelse

Å forske gjennom kvalitative intervju forutsetter at forskeren alltid vil være delaktig sammen med de det forskes på, da dette er nødvendig for å få innsikt i den enkeltes opplevelsesverden. Forskerens forståelse er bestemt av en førforståelse eller forståelseshorisont (Wormnæs, 1996, gjengitt i Dalen, 2011, s. 16). Dalland (2012) hevder at våre fordommer eller vår førforståelse alltid er med oss inn i en undersøkelse. Med *fordom* menes en dom på forhånd, som fra et forskerperspektiv betyr forskeren alltid har en mening med det fenomenet som skal studeres (Dalland, 2012, s. 117). Tranøy (1986, gjengitt i Dalland, 2012, s. 117) mener at uansett hvor forutsetningsløst man forsøker å møte et fenomen, går det ikke an å unngå at man allerede har gjort seg tanket om det. De tankene kalles førforståelse (Dalland, 2012, s. 117).

Hvilke valg jeg tar som forsker vil alltid påvirkes av min forforståelse, som igjen er preget av mine opplevelser, erfaringer, kunnskap omkring tema. Blant annet vil mine holdninger, oppfatninger, begreper, teorier, trosretning, kulturoppfattelse spille en underliggende faktor i samhandling med andre, og i mine forsøk på å fortolke meninger. Det sistnevnte gjør at det er viktig at jeg som forsker er observant på dette, å ha forståelse for at jeg som forsker farger studien min, både gjennom hva jeg velger å ha fokus på, hvilke spørsmål jeg velger å stille, hva jeg velger å følge opp, hva jeg velger å skrive om, og ikke minst hvordan jeg skriver om dette (Bergstrøm & Boreus, 2012, s. 31).

Bevissthet omkring egen forforståelse gjør at man som forsker kan bli mer sensitiv når det gjelder å se muligheter for teoriutvikling i eget intervjumateriale (Dalen, 2011, s. 17). Et første ledd for å sikre validitetsdrøfting i lys av forskerrollen er at forskeren eksplisitt redegjør for mine spesifikke forståelser og spesielle tilknytning til det fenomenet som skal studeres (Dalen, 2011, s. 94). Etter snart 5 års-utdanning omkring emnet og noe praksiserfaring har jeg gjort meg opp mange tanker omkring tema ettervern. Jeg har sett unge på institusjon på vei til å fylle 18 år med både sinne og frustrasjon over sine saksbehandlere hvor jeg har tenkt at disse tvilsomt takker ja til ettervern, samtidig som jeg har sett et stort behov for et godt ettervern til disse unge voksne som skal ut i den selvstendige tilværelsen. I tillegg har jeg hatt venner og bekjente med tilknytning til barnevernet som har delt historier om å ikke få tiltak etter fylte 18 år, noe de mener har preget deres voksentilværelse på en negativ måte. De forklarer at de har måtte stått på egne ben uten støtte fra verken barnevernet eller biologiske familie, og oppfatning om at saksbehandlerne deres ikke brydde seg om de (Dalen, 2012, s. 117).

På bakgrunn av det overnevnte er min forforståelse er at tidligere barnevernsbarn opplever mangler ved hjelpen de mottar, og da spesielt i overgangen som voksen. Denne forforståelsen er også farget av mye forskning som viser at tidligere barnevernsbarn gjør det dårligere enn resten av majoriteten på flere arenaer i livet som voksen. Det har dermed vært utfordrende for meg å lage en intervjuguide utenat jeg forsøker å få de svarene som skulle bekrefte min forforståelse (Dalen, 2011, s. 17).

3.12 Relabilitet, validitet og overførbarhet

Reliabilitet, validitet og overførbarhet er nyttige i vurderingen av kvaliteten i en undersøkelse (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 210-212). I kvantitativ forskningstradisjon har det blitt utviklet ulike metoder for å måle validitet og relabilitet, men disse metodene er ikke hensiktsmessige for kvalitativ forskningstradisjon (Dalen, 2011, s. 92). Det har med åra kommer mer litteratur som behandler begrepene innenfor kvalitativ forskningsmetode, og det er de jeg kommer til å forholde meg til i denne oppgaven grunnet relevans (Dalen, 2011, s. 92).

Pålitelighet er sentralt når man snakker om relabilitet, og det innebærer at man kan stole på at forskningen er utført på en troverdig måte. Det å være åpen og tydelig på hvilke valg og begrensninger man gjør i oppgaven er viktig for å styrke oppgavens pålitelighet (Johannessen,

Tufte og Christoffersen, 2016, s. 231-232). I prosessen med denne masteroppgaven har jeg forsøkt å redegjøre for de ulike valg og begrensninger jeg har tatt. Jeg har også stilt meg åpen for tilbakemeldinger om oppgaven fra andre medstudenter, veiledere eller andre fagfolk, noe som har gitt meg føyelige refleksjoner om valg i prosessens.

Hvor trygge mine informanter er til å snakke fritt i intervjuet kan også påvirke dataen som fremkommer og styrke oppgavens reliabilitet. Jeg var opptatt av å virke imøtekommende og vise forståelse for at det å snakke om vonde ting fra barndommen kan være utfordrende. Jeg hadde bekjentskap til to av mine informanter fra før av, og vet at det både kan være positiv og negativt. For noen kan det begrense hva de ønsker å fortelle, mens det for andre kan virke som en trygghet i forhold til at man har en relasjon fra før. Jeg måtte spørre noen av mine informanter flere ganger før vi fikk til et møte, til tross for at de i utgangspunktet sa ja da jeg spurte første gang. Sistnevnte gjorde at jeg ble usikker på om de ønsket å stille opp til intervju, og jeg spurte om det da jeg spurte neste gang. Jeg fikk heldigvis bekreftet at de ønsket å stille, men at det hadde gått i glemmeboken. Varighetene på intervjuende var i varierende, men jeg fikk likevel inntrykk av at mine informanter ønsket å dele deres opplevelse med temaet.

Validitet handler om hvilken måte forskerens framgangsmåte og funn på en riktig måte gjenspeiler oppgavens formål og representerer realiteten (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2016, s. 232). Lincoln og Guba (1985) viser til to måter som kan forsterke forskerens troverdighet i forskning: vedvarende observasjon og triangulering. Vedvarende observasjon omhandler at man skal bruke tid på å bli grundig kjent med feltet, slik at man skille mellom hva som er relevant og ikke relevant informasjon, og for å bygge opp tillit. Et godt argument for vedvarende observasjon er at det er vanskelig å skulle forske på et felt dersom man ikke kjenner til konteksten og er kunnskapsrik omkring temaet. Triangulering handler om at man bruker ulike metoder under feltarbeidet (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2016, s. 232). Det sistnevnte er ikke aktuelt i dette studie

Jeg har valgt å forske på et felt som jeg har fagkunnskap om og personlige historier fra venner og bekjente. Jeg er bevisst på at min måte å tolke data på kan være preget av min kunnskap og oppfatninger av tema. På bakgrunn av det sistnevnte har jeg valgt å ta med et avsnitt hvor jeg tydeliggjør min forforståelse av temaet.

Overførbarhet handler om resultater fra et forskningsprosjekt kan overføres og være representativt for andre personer i samme kontekst og situasjon (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 289). Oppgaven min har for få informanter til å kunne si at resultatene kan generaliseres til alle som har mottatt ettervern i barnevernet. En positivistisk retning innenfor samfunnsvitenskapen ønsket å finne årsaker til menneskelig atferd og kunne generalisere til å gjelde alle, mens man i den humanistiske tradisjon fremmer at alle situasjoner er unike for hvert enkelt menneske. Innenfor samfunnsvitenskapen kan man kjenne på at det er ønskelig med generalisering (Brinkmann & Kvale, 20015, s. 289). Det sistnevnte kan stride imot fenomenologisk tankegang som tar til sikte for at mennesker opplevelse av en situasjon er individuell og kan opplevelse ut fra øyet som ser og kroppen som kjenner (Thagaard, 2013, s. 40). Samtidig hevder hermenutikken at virkeligheten forstås på ulike nivåer, og at den skapes i samspillet i intervjusituasjonen (Paulsen, 2017, s. 24). på bakgrunn av studiet størrelse ønsker jeg ikke å trekke inn konklusjoner, men jeg vil likevel forsøke å se om dataen er gjenkjennbar i eksisterende teori og forskning. Videre kan funn bidra til videre forskning innenfor temaet.

3.13 Svakheter i studiet

Dalland (2012, s. 121) hevder at man bruker av seg selv i et intervju og tolker data, og en det er en fordel med distanse, at forskeren kommer utenfra. Personlig har jeg studert barnevern i fem år, samtidig som jeg har både jobberfaring i feltet, noe som bidrar til at jeg som forsker har nærhet til studiet. Det sistnevnte kan bidra til at jeg velger å forstå og tolke data på en annen måte enn en som står utenfra og ikke besitter masse faglig kunnskap om emnet.

En annen svakhet kan forstås i lys av oppgavens formål som omhandler å belyse ettervernstilbudet fra et brukerperspektiv, noe som er nedskrevet informasjonsskrivet som ble gitt til informantene. Jeg har gjort rede for at jeg ønsker å belyse hvilke tiltak som gis i praksis i håp om å oppmuntre relevante til å utvikle støtten som tilbys til unge i overgangen. I etterkant har jeg drøftet hvordan en slik tekst kan oppmuntre informantene til å belyse de negative sidene ved ettervern, og at det er det jeg er ute etter å belyse.

4. Analyse – presentasjon og drøfting av data

I dette kapitlet skal jeg presentere data fra intervjuene og tolke det i lys av angitt teorigrunnlag. Det empiriske datamaterialet vil bli presentert i form av både direkte og indirekte sitater fra deltagerne. Materialet er sortert ut ifra fire hovedkategorier som er bakgrunn, ettervern, avslutning av ettervern og framtidssyn. Til å begynne med vil spørsmål omkring de unge voksnes bakgrunn i forhold til behov for ettervern være sentralt. Deretter vil kategorien ettervern omhandle spørsmål omkring selve ettervernstiltak, hvor subjektive opplevelser som omhandler medvirkning og utforming av tiltaket vil stå sentralt. Videre vil den tredje underkategorien, avslutningen av tiltaket, gå innpå avslutning av ettervernstiltaket, og om dette ble utført med informantenes egne ønsker. Det vil også være sentralt å spørre om de følte at de hadde muligheter til å gå tiltaket til barnevernstjenesten etter endt tiltak, og informasjon om klage. Avslutningsvis skal framtidssyn tolkes, noe som omhandler litt om hvordan de unge voksne føler at de står i dag etter at barnevernet er ute av bilde. Hva er deres tanker om fremtiden? Som nevnt i kapittel 3 brukes det fiktive navn om informantene hvor informantene presenteres med deltager 1-6.

4.1 Bakgrunn – opplevelse av tiltak før fylte 18 år.

Jeg har valgt å starte med hovedkategorien som omhandler bakgrunn, da jeg tenker at det kan være betydningsfullt å se hvor ungdommene kommer fra. Mottok de tiltak fra barneverntjenesten lenge før fylte 18 år, eller var de nye i barnevernssystemet da ettervern ble et tema? Ved å få innsyn i informantenes synspunkter vedrørende deres tiltak før fylte 18 år kan man se om det er en sammenheng mellom følelsen av hjelpen de mottok før fylte 18, som etter 18 år. De unge voksnes bakgrunn fra ung alder kan være relevant i forhold til barnets nettverk. Nygaard Christofferens (1993) studie innenfor feltet tilsier at barn som er vokst opp utenfor hjemme i mindre grad har tilgang til sosial støtte, og viser oftere til et svakere nettverk (gjengitt i Storø, 2012, s. 85).

Starten på samarbeidet med barneverntjenesten kan sette grunnlaget for videre samarbeid og forhold til tjenesten. På spørsmålet om mine informanter fikk tiltak hjemme eller utenfor hjemme før fylte 18 år svarte 4 av 6 at de fikk tiltak utenfor hjemmet. En av de to som bodde hjemme hele barndommen før ettervernstiltaket er deltager 6. Nedenfor får vi et utdrag av vedkommende tanker om tiltaket før fylte 18 år.

«Foreldrene mine skilte seg da jeg var baby, og de kontaktet barnevernet da jeg var ett år gammel og meldte ifra om: Hei! Vi har problemer ... Også, det eneste, fram til jeg fylte 18 år, var det bare tulletiltak som mor og far må lære seg å kommunisere og sånne ting. Og ikke noe som faktisk hjalp. For da jeg var 13 år bodde jeg hos moren min som var alvorlig psykisk syk og fysisk syk, jeg vokste liksom opp med å passe på henne. Så flyttet vi inn i et nytt hjem der hvor det var vold. Jeg meldte ifra til barnevernet og jeg meldte fra til psykolog, men det skjedde ingenting. Og jeg ble boende der til jeg flytta ut som 17-åring. Og det ja... jeg skal søke erstatning fra kommunen fordi jeg har masse problemer i ettertid på grunn av de årene. Jeg burde blitt satt i fosterhjem, men det skjedde ikke fordi barnevernet hadde den oppfatningen om at biologisk mor vet best, noe som bare er bullshit...».

Her forteller informanten at det er en sammenheng mellom barnevernets feilbeslutninger om hvorvidt hun skulle motta hjelp innenfor hjemmet og hennes psyke per dags dato. Samtidig klargjør informanten at hun vokste opp med en mor som var psykisk syk. Foreldre med psykiske lidelser er gjennomgående informasjon blant informantene i dette studie, noe som også er gjennomgående funn om barn som har bodd under barnevernets daglige omsorg. Foreldre med psykiske vansker og lidelser er et kjennetegn for barn som mottar daglig omsorg fra barneverntjenesten (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 36). Informanten forteller videre at hun opplevde plasseringen utenfor hjemmet som nødvendig, men at det er mye rundt prosessen som hun nå i etterkant synes har vært behandlet dårlig.

Deltager 2 har bodd i fosterhjem siden fylte 10 år. Ved spørsmål om hva informanten synes om tiltaket fra barneverntjenesten før fylte 18 år svarer vedkommende:

Altså fosterhjems plasseringen? Det gikk ikke så bra. Jeg endte opp hos en enslig dame, og det i seg selv er ikke vanlig. Vanligvis er det en familie man kommer inn i. Det var litt utfordrende fordi når vi hadde diskusjoner så var det alltid hennes ord mot mitt, og da er det jo ikke barnet som blir hørt i den situasjonen. Det er foreldrene. Så når jeg hadde det vanskelig så kunne hun bare si til barneverntjenesten at jeg var

vanskelig og uoppdragent. Hvis jeg sa at jeg har det bare vondt, jeg trenger hjelp, da sa de bare nei nå må du ta deg sammen. Så det gikk gjennom i alle årene egentlig. Så jeg er ikke noe fornøyd med tiltaket jeg fikk nei. Det er jeg ikke.

Informanten ovenfor beskriver synspunkter om tiltak fra barneverntjenesten før fylte 18 år. Informanten gir uttrykk for at det biologiske prinsipp var dominerende for saksbehandlerens valg av tiltak før fylte 18 år. Det biologiske prinsipp baserer seg på at barnet i utgangspunktet skal vokse opp hos sine biologiske foreldre, og det i seg selv representerer en stor egenverdi i barnevernet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 29). Det fremstår slik at alle informantene synes at det var nødvendig med flytting og tiltaket utenfor hjemmet, selv om det er ulike meninger om tiltakene de fikk. Deltager 4 mottok tiltak i form av støttekontakt mens han bodde hjemme med sin biologiske mor: «Det som å vinne i lotteri. For å si det rett ut, han støttekontakten var jackpot, jeg kunne ikke fått noe bedre». Støttekontakten til deltager 4 fremstår som et høydepunkt i livet til vedkommende. Dett kan ses i lys av forskningen til Kristiansen og Skåderud (2010, s. 67) som påpeker at informantene i studiet beskrev tillit til de voksne som avgjørende for at tiltakene opplevdes vellykket.

Deltager 1 sin erfaring av tiltaket før 18 år fremstod heller ikke problemfritt. 26-åringen beskriver en barndom preget av mye flyttinger, og forteller videre at det er mye som kunne blitt gjort annerledes:

Nei, de plasserte meg i to fosterhjem som overhodet ikke matchet med meg i det hele tatt og mine interesser, og hadde de bare... jeg fikk jo nye saksbehandlere så og si hvert år, så hadde de bare giddet å lest papirene mine så hadde de visst at det siste var jo det første jeg burde flytta til.

Deltager 2 beskriver oss misnøye rundt barnevernets tiltak før fylte 18 år. Hun vokste opp i et fosterhjem med en fostermor:

Ja, jeg husker at barnevernet mente at de hadde taushetsplikt så de kunne ikke fortelle fostermoren min om hva som hadde skjedd med meg, så hun fikk ikke vite noen ting.

Og jeg har jo foreldre som har ruset seg, og en voldelig far, og hun fikk jo ikke vite

hva som hadde skjedd, og da forstod hun ikke hva jeg var redd for eller hva som gjorde meg utrygg, hvorfor jeg var som jeg var, så jeg måtte liksom fortelle alt selv, og for en 10 år gammel jente å fortelle sånne ting, det er ikke lett. Så det er jeg veldig misfornøyd med. Det er ikke mitt ansvar og det skulle de ha gjort. Så da ble ikke mine videre behov for psykolog og den slags ivaretatt. Så jeg fikk ikke tilbud om noe særlig oppfølging før jeg nærmet meg 12. og da var det 45 minutter med BUP en gang i måned, så det dekket ikke så mye. Så var det alltid nye psykologer, så jeg måtte forklare hele historien min på nytt. Så har jeg vel hatt 11 saksbehandlere på 10 år pga de ble gravide, permisjon, sluttet i jobben eller ikke ønsket min sak, så sånn holdt de på lenge, så det også synes jeg var ganske vanskelig.

Storø (2012, s. 139) forteller at barnevernsbarn ofte kan ha opplevd minst én form for tillitssvikt i barndommen. For deltager 2 sin del virker det som at kontakten med barnevernet som barn var alt annet enn stabil da hun møtte på 11 nye saksbehandlere på 10 år, noe som kan bidra til at hun har hatt vanskeligheter med å ta i mot hjelp fra relasjoner senere i livet. Det sistnevnte fremkommer å være tilfelle i deltager 3 sin barndom:

Ehm, både og. Jeg har jo noen tilsynsførere, men jeg hadde jo kanskje ti forskjellige, så det man trenger når man er et fosterbarn er jo stabilitet og tilitspersoner, og det bygges ikke særlig lett når du har problemer med tilknytning og sånne ting, ehm, så er man jo kanskje ikke så mottakelig for hjelp heller... når man først får en så dårlig start, hvis du skjønner...

Informanten ovenfor forteller at det har vært utfordrende med tilknytning til andre mennesker, og at det har bidratt til at hun ikke alltid har vært mottakelig for hjelp. Det sistnevnte kan forstås i lys av Downes sin forskning om tilknytningsteorien på ungdom i fosterhjem. Ungdom som har bodd i fosterhjem kan gå inn i et mønster som preges av avvisninger av voksenkontakt, eller full klamring. For deltager 3 sin del fremstår det hun avviste voksenkontakt og hadde vanskeligheter med å akseptere hjelp som tilbys på bakgrunn av tidligere erfaringer i oppveksten (Schofield & Beek, 2005, gjengitt i Storø, 2012, s. 103).

Deltager 5 ble plassert på en ungdomsinstitusjon noen år før fylte 18 år, og forklarer det som utfordrende «jeg ville egentlig ikke ha noe med de som bodde der å gjøre.. eller de ansatte i det hele tatt». Deltager 6 som viste sterk misnøye med barnevernet under hennes barndom beskriver barndommen og relasjonen til de ansatte i barnevernet som tøff utfordrende.

Nei. Det var bare tull. Det var ikke noe nyttig i det hele tatt... det...Eh, lærerne på skolen og psykologien min bare spurte «hvordan går det, hvordan klarer du deg?» og jeg svarte jo da «nei, jeg er jo traumatisert på dagligsbasis, også skjedde det liksom ingenting. Jeg bodde jo 50/50 hos far og mor men faren min er helt elendig på følelser, så det var bare opphold, et sted å være. Så var det annenhver uke, så jeg husker at han kjørte meg hjem, og jeg gråt så mye, fordi jeg ville jo ikke hjem til mor, men barnevernet hadde jo sagt at jeg må bo der. . så ah, ja, det måtte bare bli sånn.

Videre i oppfølgingsspørsmålene forklarer overnevnte deltageren at hun ikke hadde venner, og at moren var veldig psykisk syk. Denne informanten beskriver kaos på alle arenaer hun var delaktig i, skole, fritid og hjemme og til slutt egen psykisk helse. Brennpunktteorien omhandler hvordan ungdom håndterer de ulike tilpasningsprosessene som ungdomstiden innebærer, og at ungdom ta for seg ett og ett tema om gangen. Storø (2012) påpeker videre at å drive med flere temaer samtidig kan føre til psykiske lidelser, noe som kan ha vært tilfelle hos deltageren (Storø, 2012, s. 105). Ved å sette inn hjelpetiltak i hjemmet kan utfordringer i omsorgssituasjonen både forebygges og avhjelpes (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 238) Informanten opplevde ikke at hjelpetiltak i hjemmet var godt nok. Et annet eksempel på sammenhengen mellom denne dimensjonen er en annen informant som uttrykker det slik «.. noe var gærent hjemme, og det førte over på skolen». På spørsmålet om det var noen som likevel følte at deres behov ble ivaretatt før fylte 18 var det likevel en som skilte seg ut. Denne informanten vokste opp med atskilte foreldre som hadde høyt konfliktnivå innad seg, og liten kontakt med faren. Vedkommende så likevel på hjelpen fra barnevernet som betydningsfull og avgjørende, og sier følgende om støttekontakten sin:

Ikke noe bedre person å sette i livet mitt da for å si det rett ut. Så det er jo definitivt det beste de har gjort. Problemet er bare at det har vært mye tilleggs utfordringer så han alene var ikke er nok. Det er tre arenaer i et barns liv, og det er fritiden, hjemme og på

skolen. Hvis ikke alle de tre er trygge, så er det ofte slik at den ene smitter over på den andre. For meg var det noe som var gærent hjemme, og det førte over på skolen.

Det fremstår at informanten har et reflektert forhold til hvor vanskelighetene hans i hjemmet har bidra til å gjøre andre arenaer utfordrende.

Alle informantene hadde vært i systemet over lang tid, noe som kan gjenspeile en barndom som har vært preget av omsorgssvikt fra ung alder. I bvl 1-1 står det beskrevet at lovens formål er å «... sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid.» Barneverntjenesten har også ansvar for at barn og unge får trygge oppvekstvillkår (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 18). I de ovennevnte avsnittet får man inntrykk av at informantene i stor grad var misfornøyde med tiltakene fra barneverntjenesten.

Oppsummering

Ovenfor har jeg presentert og drøftet funn om bakgrunn for kontakten med barnevernet og tanker om tiltaket før fylte 18 år. Flere av informantene beskriver at de var enige om at de trengte hjelp, men viser til misnøye angående hjelpen de mottok. En informant beskriver at utfordringene hjemme bidro til vanskeligheter på andre arenaer: «Det er tre arenaer i et barns liv, og det er fritiden, hjemme, og på skolen. Hvis ikke alle tre er trygge, så er det slik at den smitter over på den andre». På bakgrunn av relevant teori kan man konkludere det med at materiale bekrefter at vanskeligheter på hjemmefronten har skapt utfordringer på andre arenaer.

4.2 Ettervern

Som tidligere nevnt er ettervernstiltaket stort sett frivillig og avhengig av samtykke fra informantene, jf. bvl § 3-1 annet ledd. I denne delen av analysen ønsker jeg å se om det er en sammenheng mellom informantenes opplevelse av ettervernstiltaket, deres mulighet til å medvirke i utformingen av ettervernstiltaket og deres relasjon til saksbehandlere.

4.2.1. Informantenes ettervernstiltak

Hvor lenge barneverntjenestens tiltak om ettervern varer er ikke alltid kun avhengig av informantenes eget ønske om å avslutte. Noen ganger blir tiltak avsluttet lenge før fylte 23 år. De yngste i aldersgruppen utgjør den største gruppen som mottar ettervern (SSB, 2019, 1. 4. avsn.), noe som tilsvarer at tiltakene avsluttes tidligere enn grensen på 23 år, jf. bvl 1-3. Den ene informanten mottok tiltak ut aldergrensen, og er en av to som gjorde dette. Ved spørsmål om hva hun syntes at tiltaket var nyttig for henne svarte hun «Ehh... det eneste... egentlig ikke. Det eneste de hjalp meg med var leilighet, også var det møte med dem sånn en gang i årlig eller et eller annet, jeg husker ikke helt. . En annen informant forsterket også dette: «jeg fikk dekket folkehøyskole, i ett år ja, men det var litt sånn på slutten hvor de ville avslutte, og da fikk jeg ikke mer, og da måtte jeg betale selv». Sett i lys av en normativ overgang i dagens samfunn fremstår det de unge voksne ikke fikk samme støtte som andre jevnaldrende, da det stort sett var snakk om det økonomiske (Storø, 2012, s. 50). Paulsen (2016) sin kvalitative studie med 45 unge understreker dette med at de unge ofte kjenner på følelsen av å være alene og ikke ha noen voksne å støtte seg på.

Deltager 3 forteller at hun ble henvist til NAV for økonomisk støtte.

Jeg fikk vel tilbudet i et par måneder. Også valgte jeg å si det opp. Ehm, fordi jeg ikke fikk den oppfølgingen jeg trengte. Også er det sånn at man ikke får stipend når man er barnevernsbarn. Lånekassen gir ikke ut stipend når man er barnevernsbarn. Da skal jo barnevernet betale for det. Og da tenkte jeg jo at jeg bodde ikke hos fostermoren min, jeg bodde for meg selv, jeg hadde funnet et sted med veldig lav leie, men fikk ikke stipend fordi jeg fortsatt hadde en avtale med dem, men da sa jeg til dem at jeg får ikke noe støtte så da må jeg få fra dere, men da sa saksbehandler «da skal du på NAV», og jeg nektet å gå på NAV, fordi jeg har alltid hørt historier om barnet som går på NAV og aldri kommer ut, så det synes jeg var helt uaktuelt, så da sa jeg bare at da fjerner jeg meg fra tiltaket, så får jeg meg jobb, også får jeg meg stipend, også klarer jeg meg på egenhånd.

Informanten ovenfor forteller at hun ikke ønsket å henvises til NAV på bakgrunn av historier om systemet, og at hun av den grunn valgte å ikke motta noe hjelp. I en normativ overgang ville foreldre støttet sin unge i overgangen og forstått at de brukte tid på å finne seg til rette i sin nye reise. Dette viste seg ikke å være gjeldende for deltager 3, da hun beskriver at hun forlot barnevernet i en alder av 18 år på bakgrunn av økonomiske årsaker. Det er ikke uvandt at unge som flytter ut også flytter hjem igjen på grunn av økonomi eller andre årsaker (Tysnes & Kiik, 2015, s. 6), noe deltager 3 ikke hadde mulighet til.

Deltager 4 fikk støttekontakt som tiltak i noen år.

«Selve ettervernstiltaket var jo støttekontakten. På et tidspunkt fungerte han også som et avlastningshjem hvor jeg bodde hos han i perioder. Det var en ganske naturlig overgang da han var ung og hadde rom for det. Men jeg fikk andre problemer mens jeg var på ettervern, jeg slet jo mye psykisk da. Det endte opp med at jeg flyttet til pappa som bodde et stykke unna. Det gjorde jo at jeg ble isolert og mistet venner (...). Og i oppfølgingssamtalen med barnevernet forklarte vi hvor ille det var. «Hei, jeg kommer til å ta livet av meg».. men da hadde jeg fått en ny saksbehandler, og det var veldig tydelig på at hun hadde fått beskjed ovenfra om at hun skulle kutte ut tiltaket mitt. Hun var jo helt ny, og skulle prøve å vise sympati, men hun var jo helt «du får ikke tiltak lenger uansett. Ha det bra!».

Den overnevnte informanten fikk altså en støttekontakt som ettervernstiltak, men at det oppsto flere utfordringer med hans psykiske helse som ikke ble tatt på alvor. Det fremkommer at den emosjonelle støtten fra systemet ofte blir manko (Paulsen, 2017), noe som informanten understreker ved å fortelle at han utviklet psykiske lidelser i perioden han mottok ettervern. Videre hevder deltageren at det kom brått på at saksbehandleren ville avslutte tiltaket hans, som bidro til et hyppig brudd over flytting. Det sistnevnte kan ses i lys av hva Storø (2012, s. 36) beskriver som en ikke-lineær overgang, som er gjentakende i informantenes livshistorie.

Videre i studiet til Paulsen (2017, s. 68) fremkommer det at ungdommene fikk hjelp til økonomi og bosted mot at de inngikk et kompromiss med barneverntjenesten om å følge opp skole og aktiviteter. Det viser seg å være tilfelle for deltager 5:

Ehm.. Jeg fikk leilighet, de betalte for leiligheten, jeg fikk bestemme hvor jeg skulle bo, og, jeg hadde ganske mye å si på ettervernet, så de hørte veldig mye på meg. Jeg hadde jo ikke møbler eller noe, så jeg lagde en liste over møbler og alt det kom til å koste, så betalte dem for alt det. Så fikk penger til mat og aktiviteter, fritidsaktiviteter ... Jo, så var kriterier for ettervernet at jeg ikke kunne ruse meg eller drikke noe form for alkohol i det hele tatt. Så det var jo en veldig kjedelig russetid, haha».

Den siste informanten ga uttrykk for stor misnøye med tiltaket før fylte 18 år. Hun var langt mer fornøyd med tiltaket hun fikk etter fylte 18 år fordi hun følte hun fikk genuin støtte:

Det var mye. Det viktigste var økonomisk hjelp, at jeg betalte husleia litt og litt, regninger og spesielt for at jeg har irritabel tarm. Glutenfritt er dyrt, så de hjalp meg med det. De var med i møter med skole, psykolog, osv, osv, og kjempa for meg. Mens jeg satt der og gråt sa de «det går bra, vi snakker for det». Det var helt fantastisk! For første gang i livet mitt møtte jeg voksne som faktisk brydde seg, og det var helt fantastisk. Jeg verdsetter det så mye at jeg ikke har ord for det engang».

Mange opplever overgangen fra barnevernets omsorg til voksenlivet som brå, og følelsen av å ikke ha voksne å støtte seg på er gjentagende hos flertallet (Paulsen, 2016, s. 43). Sistnevnte forteller at de voksne i hennes tilfelle var imøtekommende og genuint brydde seg om henne. Videre forteller hun at hun fikk besøk av saksbehandlerne sine hvor de lærte henne alt av praktisk arbeid hjemme: «Ja, og de var der daglig liksom. Jeg visste at med engang jeg følte meg dårlig eller trengte hjelp med et eller annet, så, altså de hjalp meg med å rydde hjemme, med å få orden på ting, med å lære å bo for meg selv!». Informanten ovenfor gir uttrykk for at i tillegg til praktisk bistand så fikk hun en trygg følelse av at saksbehandlerne hennes genuint brydde seg om henne og var der for henne. I motsetning til mange utskiftninger i barnevernstiltaket hennes opplevde hun kontinuitet i ettervernsfasen ved å ha samme kontaktpersoner hele perioden. Det fremkommer at overgangen skjedde langsomt og at den opplevdes lineær i likhet med en normativ overgang (Storø, 2012, s. 36).

Informanten ga uttrykk for at dette var avgjørende for utfallet hennes.

«Jeg husker at de har veldig mye fokus på min psykiske helse fordi jeg slet mye. Jeg ble avhengig av selvskading da jeg ble 14 år, og det er noe jeg fremdeles sliter med, men de hjalp meg. De tenkte okei du har det jævlig, la oss være sikker på at du kommer deg til psykologen ukentlig, og klarer deg på skolen. De passet godt på meg».

Tysnes og Kiik (2015, s. 6) beskriver forlenget barndom bli betegnet som praktisk, økonomisk og emosjonell støtte, og de hevder at barn i systemet er avhengig av at noen påtar seg ansvaret for et forlenget foreldreskap. For den overnevnte informanten virker dette å være tilfelle, og at hennes følelse av saksbehandlernes varmhets var en avgjørende faktor for at ettervernsperioden hennes ble ansett som noe positivt. Storø (2012, s. 139) skriver at nytten av en varm og støttende voksenrelasjon kan være avgjørende i overgangsperioden for ungdom i systemet. Det overnevnte leder oss over på neste underkategori som omhandler relasjonen til saksbehandlerne. Når det er snakk om overgangen til unge voksne i barnevernet blir det ofte beskrevet som ikke-lineære overganger. Deltager 6 beskriver en overgang som skjedde langsomt, over tid, og hjelp og støtte på alle arenaer. I likhet med andre ungdom som ikke har kontakt med barnevernet kan overgangssituasjonen hennes anses som en lineær overgang (Furlong et al., 2003, s. 2).

4.2.3 Hvilken tiltak ønsket informantene?

Ovenfor har vi fått et innblikk i de unge voksnes ettervernstilbud. I det kommende skal vi ta en nærmere titt på informantenes egne ønsker om mulig ettervernstiltak.

Deltager 1 beskrev sitt ettervernstiltak med hjelp økonomisk hjelp til egen leilighet og et årlig møte. På spørsmålet om hva deltager 1 skulle ønske hun kunne fått hjelp til svarer hun:

Egentlig bare hvordan man skulle klare seg selv. Jeg gikk fra å bo i fosterhjem i en annen kommune, og da jeg skulle søke meg inn på videregående skole i den nye kommunen hadde jeg glemt å melde flytting, fordi jeg visste jo ikke at man måtte gjøre sånne ting. Og generelt hvordan man håndterer økonomi og ja, litt mer ansvar. Jeg havna jo i økonomisk krise, eller i gjeld. Jeg fikk penger fra lånekassen men det

gikk til skolen, fordi jeg gikk på privatskole. Og ja, da sto jeg igjen med ja, man skal jo betale mat og mobilregning selv. Og da det sto mellom mat eller regninger så valgte jeg jo selvfølgelig mat, og det var ingen som hjalp meg. Og da var det jo ingen som hjalp meg med å skaffe jobb eller ja, sånne ting da..»

Informanten beskriver en overgang preget av manglet informasjon og kunnskap om hverdagslige ting som mange andre får hjelp med av sine foreldre. Da denne informanten også har opplevd flere flyttinger i livet hadde hun svakt nettverk, noe som forsterker viktigheten av støtten fra saksbehandleren hennes. NOVAs evalueringsrapport med utsatte ungdom konkluderte med at de unge opplevde lite støtte hjemmefra (Kristiansen & Skåberg, 2010, s. 69). En annen informan gir uttrykk for tilsvarende:

Jeg skulle egentlig ønske at jeg fikk et tiltak som kunne gjøre ting lettere for meg. Ting som å betale første regning, finne leilighet.. det er mange problemer som dukker opp når man bli voksen, og jeg skulle ønske jeg hadde en som kunne hjelpe meg med det. En kontaktperson å ringe når jeg for eksempel ikke få på vaskemaskinen, trenger hjelp med regninger, eller bare det å melde meg opp til eksamen første gangen synes jeg var vanskelig! (...) Barnevernsbarn er jo vanlige ungdommer vi også, og vi har jo vanlige problemer med kjipe gutter, kjipe skoledager, altså alt sånne ting. Og det bare blir for mye med belastninger fra barndommen, og vanlige hverdagsproblemer man har siden dette kolliderer og blir så mye».

Informanten ovenfor gir uttrykk for at praktisk arbeid var viktig, men at hun gjerne skulle hatt støtte for de hverdagslige utfordringene en ung voksen møter på. Paulsen (2016, s. 42) sin forskning viser at følelsen av å være alene og mangel på emosjonell støtte er gjentakende hos informantene i hennes forskning.

Deltager 3 vektla oppfølging som noe hun heller skulle ønske hun fikk mer av i ettervernet. «Jeg kunne jo gjerne hatt litt oppfølging kanskje, for det var jo ingenting.. jeg fikk jo litt penger i måneden, og det var det...». Mangel på relasjoner som kan støtte og motivere unge

voksne til å nå nye mål for fremtiden er noe ungdommene i studiet til Paulsen ga uttrykk for (Paulsen, 2017, s. 67). Det ser ut til å være tilfelle for Maria som sto uten noen voksne til å motivere og veilede henne da barnevernet var ute av bildet.

Deltager 5 svarte at hun var veldig fornøyd med ettervernet hun mottok. Hun fortalte at hun fikk støtten hun følte at hun trengte, både i form av praktiske oppgaver, økonomisk hjelp og emosjonell støtte. Det gjorde deltager 6 også, som derimot visste stor misnøye for barnevernstiltaket før fylte 18 år:

«Jeg fikk mye bedre hjelp enn jeg ba om, og det er jeg utrolig takknemlig for. De pushet meg. De sa «ja men, det er så ille, du trenger det». Så sa jeg «ja men, hva med penger? Hva med motivasjonen min?» men de pushet meg alltid videre og hjalp meg penger».

Deltager 4 mottok støttekontakt, og ved spørsmålet om hva som kunne blitt gjort annerledes i ettervernstiltaket utnevner han tiltakets varighet og hyppighet.

«Så når jeg fikk ny saksbehandler prøver jeg vi å overtale henne til å få viljen vår, så vi pyntet litt på historien i oppfølgingssamtalene for å få beholde tiltaket.. det ble jo litt som politikk. Vi måtte jo prøve å selge inn tiltaket slik at det kunne beholdes».

Å bli skjøvet ut av systemet var noe flere informanter kjente på, men også hva som ble kampsaken til deltager 4 i møte med saksbehandlerne sine. Sett i lys av teori om tredeling av unge voksne kan deltager 4 forstås som en survivors. Storø (2012) hevder at det går bra med den unge voksne til tross for mange utfordringer, og at de stort sett nyttiggjør seg av støtten de mottar. Videre hevder Storø (2012) at unge voksne i denne gruppen har behov for tett oppfølging og støtte som opprettholdes til de har funnet seg til rette i en selvstendig tilværelse. Det fremkommer at deltager 4 var nødt til å pynte på sannheten hos sin saksbehandler for å få opprettholde tiltaket, noe som i følge Storo ikke skal være nødvendig, da det bør sørges for at de mestrer å ta vare på seg selv, og ikke skal skyves ut av systemet mot egen vilje.

4.2.3 Medvirkning

I dette avsnittet ønsker jeg å ha fokus på i hvilken grad informantene opplevde at de fikk medvirket i utformingen av ettervernstiltaket de mottok fra barneverntjenesten. Jeg velger å ha med dette da jeg synes det er interessant å se om de unge voksnes deltakelse av utformingen kan ha en sammenheng med åssen de opplevde tiltaket.

Deltager 1 opplevde at saksbehandleren hennes ville ha henne ut av systemet da hun fylte 18 år:

Ja, altså de kutta meg jo bare ut da jeg ble 18 år. Men jeg kunne jo ikke flytte hjem til pappa. Det var jo en grunn for at jeg flyttet ut derfra. Så da snakket jo barnevernet om institusjon. At jeg skulle flytte inn på institusjon. Og da var jeg jo heldigvis sammen med en som hadde en mor som jobbet innenfor NAV, så hun ble heldigvis med på møte og satt ned foten, og sa «hun skal ikke bo på institusjon eller noe sånt, dere må hjelpe henne med leilighet osv!» Og da satt de meg jo på ettervern da. Men det var mye frem og tilbake da».

Deltager 2 opplevde å ikke bli møtt med sine ønsker som hun framla som forslag til mulig ettervernstilbud:

- (...) de kan si nei. Og det var det de gjorde med meg, fordi jeg sa at dette tilbudet her vil jeg ikke ha, jeg vil ha noe annet. Men da sa de til meg at vi har fattet vedtak på å ikke gi deg noe annet enn dette. De sa at det ser ut som du kan klare deg fint, du har jo ikke så masse problemer. Også sa jeg, hallo jo. Også er det ingen klare regelverk på hva barnet skal få. Det står ikke presisert noen steder. Men det saksbehandler min sa, var at hun har 35 saker og hun har ikke tid til meg. Jeg tenker at det er det mest sårbare etaten man har, det handler om de aller aller svakeste barna i samfunnet – og det å skulle spare penger på det, synes jeg er helt grusomt. Systemet skaper navere – og det er mye dyrere for samfunnet å ha mennesker som lever på penger på NAV over

lengre tid enn å bruke penger på dem i et par år mellom 18 til 23 eller 25, og sette inn alle pengene der, og sørge for at man kommer seg ut i jobb og kan betale skattepenger resten av livet. Det snakkes ofte om at det er for lite kjærlighet i barnevernet. Og jeg følte ofte at jeg bare var en sak, et papir, og det, for meg som barn, var veldig vondt (...).

Ettervernskrivet beskriver at videre tiltak skal skje i samarbeid med ungdommen (Barne-, og likestillingsdepartementet, 2011, s. 3). De to informantene ovenfor gir inntrykk av å ikke bli hørt eller delaktig i beslutningen om ettervernstiltaket. Deltager 3 opplevde heller ikke å bli møtt på den måten hun ønsket. Hun ble sendt på folkehøyskolen og gir inntrykk av at hennes mulighet til å utforme tiltaket var fraværende. Ved spørsmål om hvordan hun fikk medvirke i ettervernstiltaket hennes svarer hun: «Det gjorde jeg jo ikke. Jeg ville jo ikke gå på den skolen i det hele tatt. Så sånn sett er det en vanskelig situasjon, fordi jeg valgte jo ingenting på en måte, om du skjønner". Sett i lys av Reime & Fjær (2010) sin artikkel problematiserer at unge ikke får medvirke i beslutningene, og at det fører til å vanskeliggjøre overgangen. En av informantene nevner også at hun først ble hørt da hun tok med en eldre voksenperson som jobbet i NAV og talte hennes sak, noe som ble avgjørende for hennes del. Man kan tenke seg at for unge som ikke har en slik voksenperson i sin næromgående krets kan dette bli utfordrende.

Deltager 4 var som tidligere nevnt fornøyd med ettervernstiltaket sitt: «Nei, det var jo felles enighet mellom meg og støttekontakten min at vi skulle fortsette, så selve overgangen var jo ikke... det var umerkbar». Det samme var deltager 5 og 6 som påpeker at de fikk delta i utforming av tiltaket de mottok. Deltager 5 svarte at hun i veldig stor grad opplevde at hun ble hørt. Deltager 6 sa følgende «alt var opp til meg! De hadde en filosofi om at det var bedre å pushe hjelp på noen enn at noen ikke fikk hjelpen de trenger. Og det merkes. Det gjorde de på meg». Det fremkommer at tiltakene til både Thea og Nikita var variable og besto at både psykisk støtte, praktisk hjelp og økonomiske tiltak.

Oppsummering

Når det gjelder følelsen av medvirkning og opplevelsen av ettervernstiltaket har det vist at det er fellestrekk mellom informantenes svar. Det fremkommer at de som også opplevde en god relasjon til saksbehandleren sin også var fornøyd med tiltaket. Opplevelsen av medvirket kan

bli sett i lys av forskning som påpeker at opplevelsen av medvirkning hadde et positivt påvirkning på utfallet (Reime & Fjær, 2010). Variable tiltak med støtte på praktiske områder, støtte og økonomisk bidrag var felles for de to informantene som sa seg fornøyd med ettervernstiltaket. Når det gjelder misnøye med tiltaket så viser funnene at det er fellestrekk mellom informantenes svar. Opplevelsen av å bli sett på som en sak, og ikke være ønsket i systemet og å ikke få medvirke bidro til stor misnøye hos gjeldende informantene, noe som også er motstridende til de juridiske rettskildene. På den måten uttrykkes det hvor viktig medvirkning kan være for utfallet av tiltakene.

4.3 Avslutning av tiltaket

På et tidspunkt må avslutningen i ettervernet forkomme. Storø (2012) beskriver av avslutningen bør gjøres i nær dialog med den unge selv, og at de (Storø, 2012, s. 174).

4.3.1 Hvorfor endte ettervernstiltaket?

Mange unge opplever en ny overgang når ettervernet avsluttes. Noen kan føle seg glad og lettet, mens andre kan være bekymret og usikre på hvordan fremtiden skal bli (Dima & Skehill, s. 2535). I det kommende skal jeg se nærmere på informantenes opplevelse av ettervernstiltaket. Hvor lenge mottok de ettervern, og var de med på å beslutte ettervernets varighet?

Deltager 1 fikk tiltak til fylte 23 år, og var klar over at det skulle ende fordi hun nærmet seg aldersgrensen. Deltager 2 vokste opp i fosterhjem og mottok ettervern i noen måneder. Ved spørsmål om hvorfor tiltaket ble avsluttet svarer hun:

Jeg ønsker ikke det tilbudet jeg mottok, og da sa de «ja men da har vi ikke noe annet å tilby deg». Da spurte jeg hvorfor vi hadde tiltaket da? Og da sa de at vi kunne si den opp. Og det gjorde jeg, for da kunne jeg få stipend fra Lånekassen. Så sa jeg den opp. Men, så kom jeg tilbake, ni måneder senere, da ville jeg ha hjelp, men da sa de «nei, nå er det for seint. Nå har det gått over seks måneder. Men da sa de at jeg kunne kontakte NAV. Da var veldig frustrerende. Jeg tenkte nå har jeg endelig klart å samle mot til å gå å be om hjelp, fordi det faller meg ikke naturlig å be om hjelp heller. Så den seks-måneders regelen er en regel jeg ikke fatter hvorfor man har. Jeg spurte også

om det var mulig om de kontaktet nav for meg, men de sa at jeg måtte gjøre det selv. Da begynte jeg jo å slite økonomisk, men da sa de ja men det må du ta med NAV. Så prøvde jeg å ta kontakt med NAV, men da brukte de masse fremmedord og jeg følte kontakten med NAV kun var slitsomt. Nei, så det var en veldig hårreisende beskjed, for jeg hadde tenkt på å be om hjelp veldig lenge. Så det å få den døra smelt i trynet på den måten, det synes jeg var kjempe kjempevondt. Da ble jeg bare mer skremt egentlig.

Deltager 2 forteller at hun valgte å avslutte ettervernstiltaket da hun ikke følte at det var til nytte. Hun forteller også at det ikke var rom for å komme tilbake i etterkant, og at hun bli veiledet til NAV. En kvalitativ studie om overgangen viste at mange opplever overgangen fra barnevernet til NAV som en overgang mellom omsorgstjeneste til rettigheter og plikter (Breimo, Sandvin & Thommesen, 2015, s. 35), og at overgangen oppleves kald og brutalt for unge som allerede er i underskudd av trygge relasjoner. Livsløp teorien fremhever hvordan individers selvbilde og identitet blir dannet gjennom relasjoner med andre. Å bli avvist fra systemet som har daglige omsorgen for deg kan være utfordrende. Samme informant har gitt uttrykk for at hun den dag i dag føler seg til bry og ikke ønsker å motta hjelp fra andre (Storø, 2012, s. 107).

Deltager 3 opplevde å være utelukket fra avgjørelsen om at ettervernstiltaket hennes skulle avsluttes. «De ga meg egentlig ikke noe grunn, egentlig, i det hele tatt. Vi hadde ikke noe møte om det eller noen ting. Det var bare, nå er det ferdig..». På spørsmål om det skjedde uten å høre fra deltager 3 svarer hun videre: «Ja, og det var ikke noe spørsmål, hvordan har du det, trenger du noe mer? Er det noe du ønsker fra oss på en måte. Det var ingenting... Nei, det var det faktisk ikke». Hennes fortelling om avslutningen på tiltaket tilsier at det var saksbehandlerens mening om at hun ikke trengte etter som var avgjørende, og at informantens synspunkter ikke var relevant, noe som kan oppfattes motstriende mot avslutningspunktene Storø (2012) hevder bør vurderes før en mulig avslutning. Avslutningspunktene bør også gjennomgås med vedkommende, noe som heller ikke var tilfelle (Barne- likestillings og inkluderingsdepartementet, 2011, s. 3).

Deltager 4 beskriver at en avslutning ble tilfelle da barnevernet mente at han ikke tilhørte deres ansvarsområde lenger:

Jo, som sagt, jeg var jo suicidal, jeg har jo hatt mye psykiske problemer, og det var jo da som sagt ikke barnevernets fagområde lenger. I barnevernsapportene står det jo at det gikk mye bedre hjemme, og det var jo sant, så mamma var jo ikke problemet lenger, jeg var jo myndig og kunne flytte ut, hun bestemte jo liksom ikke noe mer sånn lenger, så det som var problemet var teknisk sett borte – det var et nytt problem: og tiltaket var jo fortsatt riktig liksom, men som sagt det var ikke barnevernets ansvarsområde lenger.

Som nevnt ovenfor ble informanten fortalt at han vansker ikke var barnevernets område, men han stiller seg spørsmål omkring at vanskene har oppstått på bakgrunn av vansker i barndommen som ikke ble tatt opp av barnevernet, og at dem fremstår som ansvarsfraskrivelse fra tjenesten. Deltager 5 forteller at hun ble fortalt av saksbehandleren sin før hun mottok tiltak at tiltaket kun skulle vare til hun fullførte videregående skole. «Jeg hadde ikke noe jeg skulle ha sagt. Det var bare ut videregående». Deltageren forklarer at vurderingen ble gjort før fylte 18 år, og at det ikke forekom en ny vurdering da det nærmet seg, og ikke ble informanten spurt om hun ønsket forlengelse. Videre forteller informanten at hun hadde kontakt med en miljøterapeut fra institusjonen på privat, og at det kan ha blitt tatt med i vurderingen fra barnevernet. En god voksenperson er avgjørende, og spesielt for de som ikke har støtte fra biologiske nettverk (Storø, 2012). Likevel er dette motstridene med Backe-Hansen sitt spørsmål som lurer på hvordan systemet gir slipp på unge voksne uten kontakt med familie, da en normativ familie ikke gir dumper barna sine så fort de har fylt 18 år.

I motsetning til de andre informantene beskriver deltager 6 en god forberedelse av avslutningen på ettervern. Hun var en av to informanter som mottok ettervern til fylte 23 år. «Jeg var forberedt. Med engang jeg kom over 20-21, så begynte vi å snakke om langtidsperspektiv. For da flyttet jeg i studentbolig, jeg flyttet sammen med noen, livssituasjon endret seg. De ble gradvis mindre og mindre med». Informanten viser til en gradvis overgang hvor hun fikk beslutte i prosessen, i motsetning til flere av de andre informantene. I likhet med unge voksne som vokser opp med støtte fra egen familie, fikk informanten støtte over lengre tid til å mestre overgangen (Tysnes & Kiik, 2015, s. 6). Videre

kan deltagerens samtykke til å motta ettervernstiltak fremstå avgjørende for at overgangen gikk så vellykket som hun beskriver den (Storø, 2012).

Oppsummering

For å oppsummere kan man si at det har vært viktig å spørre etter opplevelsen at avslutningen av tiltaket hos halvparten av informantene som kun mottok dette i omtrent ett år.

Informantene formidler følelsen av avmakt og de beskrives «sånn var det bare»-holdning da de følte seg maktesløse. Ingen av informantene ble kontaktet av saksbehandlerne sine etter endt tiltak, selv om det står i ettervernsrundskrivet.

Den andre halvdelene fikk til fylte 23 år, og de forteller at de var forberedt på avslutningen på grunn av aldersgrensen. Den ene informanten nevner at hun fremdeles har kontakt med saksbehandleren sin. De to andre har ikke hørt fra saksbehandlerne sine etter endt tiltak.

4.4.2. Angrerett.

Tre av informantene fikk ettervern til grensen på fylte 23 år, mens de andre fikk avsluttet tiltaket i ca. 1 år. I det følgende skal vi se nærmere på om de avsluttet tiltaket følte at de hadde mulighet til å komme tilbake ved behov.

På spørsmål om informanten hørte noe fra saksbehandleren sin etter at tiltaket ble avsluttet svarer informanten:

Jeg fikk aldri en telefon. Aldri. Jeg ringte dem da. Da jeg var 20 år. Jeg ville lese papirene mine. Til slutt fikk jeg tre store bunker. Det var veldig interessant å se hvordan de skriver. Jeg ble fremstått som klin gæren.

Videre forteller informanten at det ble sendt inn en søknad om økonomisk støtte og en støttekontakt: «men det var uaktuelt. Det fikk jeg avslag på.». I ettervernsrundskrivet presiseres det at ungdommen skal gjøre oppmerksom på at de kan ombestemme seg og få gjenopprette tiltak eller vise til forslag til nye. Deltager 2 gjorde dette, fikk avslag, og hørte ikke noe fra saksbehandleren etter dette. Unge voksne som flytter ut hjemmefra er vel vitende om at de har et familiehjem å komme tilbake ved behov (Paulsen 20156). Det fremkommer at denne informanten ikke hadde tilsvarende med støtte hos barneverntjeneste, noe som kan

medføre vanskeligheter med å ta i mot støtte og hjelp videre i livet. Informanten har på bakgrunn av dette fremstått som motstandsdyktig, og klart seg på tross av store utfordringer i barndommen og brudd på nære relasjoner (Storø, 2012).

En annen informant forteller at de i forkant av 18-årsdagen snakket om ett år støtte, og at det var det. På spørsmål om informanten fikk komme med forslag til videre tiltak er svaret «Nei. Jeg visste ikke at man kunne det. De sa det var ett år med støtte, og det er det. Jeg visste ikke noe om noen ting i det hele tatt». Deretter spurte jeg informanten om det var klart at det er mulig å motta ettervern til 23 år? «Nei, det visste jeg ikke. De ga jo meg ikke noe tilbud eller sa noe om at det var mulig å fortsette, så det er vel derfor jeg heller ikke gjorde noe med det». En annen informant svarte «*Nei, jeg hadde ikke noe å si på det*» da tiltaket ble avsluttet. Videre forteller samme informanten «Jeg hadde jo ikke fått noe på det hvis jeg hadde hatt en veldig positiv utvikling. Ja, så det gikk jo på det». I rundskrivnet for ettervern presiseres det at det er anbefalt at saksbehandleren kontakter de unge etter ett år etter endt tiltak for å høre om de ønsker hjelp, noe som ikke var tilfelle for de overnevnte informantene.

4.4.3 Selvfølelse etter tiltaket

I denne underkategorien skal jeg se nærmere på informantenes selvfølelse etter endt tiltak. Jeg kommer til å stille et så åpent spørsmål som *hvordan følte du deg ukene etter endt tiltak?*

Deltager 1 svarte at hun ikke kjente på så stor forskjell på da hun hadde ettervern og etter endt ettervern «Nei, men jeg følte jo egentlig at jeg sto på egne bein hele tiden, helt til jeg.. måtte jo betale husleie selv egentlig. Videre beskriver deltager 2 at hun var redd. «Redd. Veldig redd. Jeg følte meg veldig alene. Og da tok jeg kontakt med moren min igjen. Jeg hadde ingen andre. Men så innså jeg til slutt at hun bare tok penger fra meg. Og jeg så jo at hun var veldig rusa flere ganger, og da var jeg sånn. Jeg vil ikke tilbake inn i det her (...). Deltager 5 svarte «hmm.. tror det gikk ganske greit. Jeg husker ikke noe spesielt». Deltager 3 husker ikke helt hvordan hun følte seg men sier følgende.

Nei, jeg er jo veldig selvstendig av meg da, så jeg fikk meg tidlig jobb og begynte å studie for å få stipend for å klare overleve, sååå, men igjen da så har jeg alltid klart meg på egenhånd, så det er vel mere det. Men jeg kan tenke meg at andre så må det ha vært helt jævlig. Fordi det var jo litt sånn, hva skal jeg gjøre nå? Jeg kunne jo ikke dra

hjem til fostermoren min, det fikk jeg jo ikke lov til. Så jeg var jo litt i den stien – at enten må jeg få tak i det, selv om jeg har gjort det hele livet, men nå var jeg virkelig helt alene. Nei, det var veldig skummelt da.

Deltager 3 sin opplevelse av ettervernet var preget av ensomhet. Hennes innstilling til livet og å klare seg til tross for omstendighetene hennes kan forstås i lys av resiliensteori som omhandler individets motstandsdyktighet å håndtere opplevelser som anses som risikofaktorer (Storø, 2012, s. 109-110). Likevel oppfattes overgangen hennes som utfordrende, da hun ikke fikk lov til å dra tilbake til fostermoren hennes som har vært henne omsorgsgiver stort sett hele barndommen. For andre unge voksne vil det være naturlig, men for deltager 3 var ikke dette et valg engang (Paulsen, 2016). Tysnes & Kiik (2015) sin beskrivelse av forlenget barndom var ikke et faktum her, og deltageren ble nødt til å gå veien til en selvstendig voksertilværelse på egenhånd uten noen voksenpersoner å støtte seg på.

En annen informant beskriver slutten av tiltaket som utfordrende:

Det kom jo ikke som noe sjokk, timene ble jo redusert uansett, men man føler veldig på det i lengden. Sånn «shit, nå har jeg ikke vært med støttekontakten lenge». Og jeg var jo veldig langt nede, så jeg tok jo ikke kontakt med han heller, og han har et veldig opptatt liv så han tok ikke kontakt med meg han heller.

Deltager 6 som har forklart at hun var fornøyd med ettervernstiltaket svarte følgende «det var rart, men også greit. Fordi jeg har fremdeles telefonnumrene deres. Så det var en veldig glidende overgang. Fra økonomisk støtte til ukentlig hjelp til månedlig, så annenhver». Thea påpeker en glidende overgang og sier seg fornøyd med hvordan det foregikk. I likhet med jevnaldrende utenfor barnevernet var avslutningen av tiltaket langsom og forutsigbar. Til den dag i dag vet deltager 6 at hun kan ringe saksbehandlerne sine om det skulle være noe, og det tilsier en trygghet for henne. På tross av en vanskelig barndom beskriver deltageren støtte fra saksbehandlerne sine, som har fungert som en trygghet andre barn har hos foreldrene sine uansett alder (Tysnes & Kiik, 2015, s. 6). Det sistnevnte viser at barnevernet har påtatt seg ansvaret som forlenget foreldreskap for den unge, og medført en lineær overgang (Storø,

2012).

Videre stilte jeg spørsmålet om informantene om de hadde noen å snakke med? Deltager 1 svarte da «Nei.. eller ikke innenfor barnevernet, men jeg leide hos henne. Jeg ringte henne hvis det var noe, men jeg var jo oppe hos henne hele tiden, det var som at jeg leide hos noen jeg kjente». På spørsmålet om deltager 2 hadde noen å snakke med svarer hun:

«Nei, ikke egentlig. Jeg har en veldig god lege da, og jeg snakket med hun senere. Hun fikk meg med på sånn tilbud fra kommunen. Sånn lav-terskel tilbud. Og det skal bare vare i et halv år, maks, men jeg har gått til henne i 2 år. Og hun har sagt at det tilbudet kan vi forlenge hver gang. Og det var først da jeg skjønnte at det finnes folk som vil hjelpe. Det er bare vanskelig å finne dem rett og slett. Og hun har alltid vært tydelig på at jeg skal ringe hvis det er noe. Hun ser ikke på meg som en byrde, men hun vil faktisk hjelpe. Hun husker hva jeg gjør, sånn hvis jeg har en stor prøve, så husker hun alltid på det og spør hvordan gikk det? Det skal så lite til å føle seg sett».

Informanten beskriver at den manglende støtten som ble et faktum i ettervernstiltaket hennes, så fant hun støtte fra en annen lege som har vist genuin interesse og kjempet for å holde tilbudet hennes gående. Hun beskriver at det skal så lite å føle seg sett, og at hun endelig fant en voksenperson i livet sitt som hun kan snakke med ting om. Det sistnevnte gir et innblikk i hva informanten skulle ønske hun fikk fra barnevernet. Til tross for at det går bedre med de barnas om har mottatt ettervern (Bakketeig, Oterholm & Backe-Hansen), så er det oppsiktsvekkende at sosial støtte og nettverksarbeid blir utelukket når det i gjentagende artikler fremkommer som det viktigste for unge voksne i systemet (Storø, 2012, Tysnes & Kiik, Paulsen, 2016, Paulsen, 2017). Storø (2005) beskrev for femten år siden at de unge er ekstra sårbare i overgangen grunnet mangel på nettverk og kontinuitet, noe som fremkommer å fremdeles være gjeldende (Paulsen, 2017). Selv om praktisk hjelp er enklere å be om, fremkommer det at informanten synes at den emosjonelle støtten var minst like viktig, noe som fremstår sentralt i Paulsen (2016) sin forskning.

Deltager 5 bodde på institusjon i nærmere 2.5 år. Og ved spørsmål om hun følte at hun hadde noen å snakke med svarer hun «Ja, jeg hadde det.. hun ene som jobbet på institusjonen..» Informanten omtaler henne som ekstramamma og forteller «ja.. hun tok seg til meg. Og det er syv år siden i dag, og vi er fortsatt familie». Deltager 6, som beskriver sin ettervernsperiode som svært bra forteller at hun fremdeles kunne snakke med sine saksbehandlere etter endt ettervern:

I desember får jeg alltid invitasjoner til det årlige juleverkstedet de har. Så selvom jeg ikke får tiltak lenger får jeg fortsatt være med på sånne ting». Og jeg vet at jeg kan ringe om det skal være noe problemer».

Deltager 3 som tidligere har fortalt at hun ikke følte hun fikk medvirket noe i ettervernstiltaket følte ikke at hun hadde noen å snakke med. «Nei, jeg følte ikke det. Og det var liksom i den fasen jeg begynte å få god connection med søstrene mine, men vi liker jo ikke å snakke om følelser i vår familie, sååå... det ble aldri noe tema for noen ting egentlig». I likhet med deltager 3 var det ingen som deltager 4 snakket med om utfordringene i overgangene. «Altså, jeg hadde ikke noen å snakke med, nei.. teknisk sett jo, men nei. Hvis du skjønner? Det var ikke noe tillitspersoner jeg føler jeg kunne dele det med, men det var ikke rett person å snakke med.». Videre forteller deltager 4 at han følte seg veldig langt nede, og at han ikke var klar for å bli selvstendig alene. Deltager 4 beskriver at overgangen ble utfordrende fordi han måtte gå veien alene (Paulsen, 2016). Funnene i studiet er misvisende med hva jeg har framlagt av teori om hva som er viktig at de unge voksne får i overgangen. At flere av informantene opplevelser å stå i det uten å ha noen å snakke med er bekymringsfullt og motstridene med Storøs (2001) definisjons av ettervern som omhandler forberedende og støtte arbeid.

Oppsummering

Flere av de unge voksne forteller at avslutningen av ettervernet kom til tross for at de ikke følte at de fikk medvirket i beslutningen, eller at de følte seg klare for å være selvstendige når ettervernet ble avsluttet. Noen opplevde også å ikke ha noen å snakke med etter tiltaket var endt, og måtte stå helt på egne ben. Fire av seks informantene bodde i fosterhjem eller på

institusjon i løpet av barndommen sin, noe som tilsier at de har opplevd brudd og manglende kontinuitet i omsorgssituasjon sin.

De unge voksne beskriver en overgang hvor de kan ha kjent på ensomhet da de var alene. For noen av de kan avslutningen forstås som nok et brudd og forlatthet. For de som ikke hadde kontakt med saksbehandlerne sine etter endt tiltak, fremkommer det at de ikke opplevde å ha noen å snakke med. Det kan fremkomme at de unge voksne etter endt barnevernstiltak kan ha særlig behov for at den følelsesmessige siden av avslutningen ivaretas på en god måte. Flere av ungdommene gir uttrykk for at de opplever at barnevernet ville ha de ut av systemet, og ikke ivaretatt. Da dette er mennesker som allerede har opplevd brudd i nære relasjoner ved utflytting til barnevernets omsorg kan en kald avslutning på ettervernet oppfattes som nok et brudd.

4.4 Framtidssyn

Avslutningsvis i intervjuene valgte jeg å ta for meg en kategori som omfavner framtidssyn. Hvor er de i livet i dag, og hva er deres tanker om fremtiden? Jeg tenker at dette er viktig å belyse da teorien kan bidra til å marginalisere de unge voksne i systemet til en heterogen gruppe som har vanskeligheter på alle arenaer. Elisabeth Backe-Hansen (2014) har sagt seg uenig i svartmaling av unge som har mottatt ettervern og påpeker at det ikke er tilfelle for alle. I de kommende avsnittene vil jeg belyse hvordan informantene har det i dag, og deres tanker om fremtiden.

4.4.1 Hvordan er ditt syn på fremtiden?

Informant 1 går yrkesfag på videregående skole. På spørsmål om hennes syn på fremtiden svarer hun:

«Nei, så er det jo veldig mye bedre enn hva det var for ett år siden. Jeg har jo fortsatt ikke fullført videregående, jeg har jo ikke fått den hjelpen jeg trenger til å bearbeide ting som har skjedd videre, og jeg har vel egentlig ikke fått noe veiledning til hva jeg skal gjøre eller hvor jeg skal gå, alt har jo funnet ut på egenhånd. Hadde det for eksempel ikke vært for at jeg har familie som, ja, eller besteforeldre som jobbet innenfor yrkesfaglige far så hadde jeg aldri valgt den retninger selv. Jeg føler ting ser

lysere ut enn det gjorde for et år siden. Da var jeg inn og ut av NAV, og sykemelding og sårne ting.

Overnevnte opplevde ikke at hun har hatt mulighet til å kontakte saksbehandleren sin i etterkant. «Nei. Jeg følte ikke at jeg kjente henne egentlig. Og de gangene i den siste perioden, så følte jeg at, ikke direkte hun, men at systemet generelt var lei meg. Jeg hadde jo trossalt vært der siden jeg begynte på barneskolen». Videre forteller informanten at hun ikke har fullført videregående skole, noe som i større grad er mer normalt for unge voksne som har vært i barnevernssystemet framfor jevnaldrende (Sten, 2019). Å mestre skole beskrives som en resiliensfaktor for unge med tøff oppvekst, noe informanten ikke kunne finne støtte i (Jakobsen, 2018).

Deltager 2 tar opp fag fra videregående skole og har en deltidsjobb ved siden av. Om framtiden forteller deltager 2 «Jeg tror det blir bra. En dag så blir det bra. Nå må jeg bare fullføre videregående skole. Betale meg ut av gjeld og studere, også tror jeg at det kommer til å gå fint. Monika har en bachelorutdanning i dag og er ute i full arbeid:

«Nei, mitt syn er jo bra. Jeg er jo selvstendig. Man lærer jo litt av det her også, og gjør en også litt sterkere på ting, eh, så jeg ser lyst på framtiden. Det er å finne ut hva man vil. Det kan ikke gå nedover nå».

Deltager 4 er i dag i full arbeid. På spørsmål om framtiden om han syn på framtiden forteller vedkommende:

Oi, når har det jo blitt veldig mye bedre. Han støttekontakten min gjør jo akkurat det jeg vil, gjøre, fordi vi gjør jo... han har jo hatt en veldig stor innflytelse på livet mitt gjennom tidene, og han har vært en veldig god rollemodell, og han har vært typ som en farsfigur til tider, ehm, så nå har jeg funnet ut at jeg vil bli akkurat det han jobber med.

Vår femte informant fullfører sin bachelorgrad til sommeren. Hun forteller om planen etter fullført utdanning «Planen er å jobbe etter det (...). også vil jeg ta en master på langsikt. Ehm, ja, det er framtiden». Videre forteller informanten «det var først når jeg startet på videre utdanning at jeg følte meg likestilt på samme nivå som alle andre. Hvor jeg følte meg

normal...». Det gis inntrykk av at deltager 5 har kjent på å føle seg annerledes på bakgrunn av sin oppvekst.

Deltager 6 hadde en positiv erfaring med ettervern, i motsetning til tiltak før fylte 18 år. Hun er i dag 27 år og har pause i utdanningen sin grunnet psykiske årsaker:

Mitt syn på framtiden.. det er litt blandet. Fordi, altså, nå, faktisk, skal jeg endelig få behandling for traumene mine. Jeg har blitt diagnostisert med feil psykisk lidelse da jeg var 17 år gammel, også har jeg liksom levd i 9-10 år og trodd det var den sykdommen jeg hadde. Men så begynte jeg å snakke med psykolog nå i vinter, eller det var en psykiater, og hun sa det er jo ikke det du har, det du har er komplekst PTSD. Så nå, endelig, liksom, 10 år etter avslutning av traume skal jeg få behandling.

Videre gir inntrykk av at vanskeligheter fra barndommen påvirker henne i stor grad, og at hun ser fram til å endelig få en behandling som hun har ventet på (Stein, 2019). Hun forteller hun om plan til utdanning og drømmejobb.

Sett i lys av Backe-Hansen som mener at de unge voksne klarer seg i lys av de forutsetningene de har, forsterkes også påstandene om at unge voksne i systemet har utfordringer med utdanning (Stein, 2019). Det er likevel ikke en rød tråd mellom støtte og endt utdanning, noe som tilsier viktigheten av reilens også (Storø, 2012). Man kan stille spørsmål om systemet burde vært i bilde og sørget for at alle fullførte skole, noe Storø beskriver som en viktig avslutningspunkt som bør vurderes etter endt tiltak. Til felles beskriver informantene at de på bakgrunn av en vanskelig oppvekst har mål for fremtiden, og at de jobber med å nå disse.

Oppsummering:

Jeg har fått et innblikk i hvordan informantene vurderer og oppfatter framtiden. Det fremkommer ulike syn på veien videre. Noen av informantene belyser deres psykiske lidelser som noe sentralt som farger deres retning i livet. Andre belyser at de er vant til å stå alene, og at de skal klare seg i livet. Deres vonde bakgrunn blir ansett som en motivasjon for at de skal klare seg. Alle virker likevel å ha tydelige og konkrete mål til framtiden.

5. AVSLUTNING

Ved å arbeide med denne oppgaven har jeg fått en dypere forståelse av viktigheten av et godt ettervern, og jeg håper det også er tilfelle med leseren. Det er ønskelig at oppgaven skal bidra til et bredere forståelse for hvilke behov unge voksne har i overgangen til en selvstendig tilværelse, og hvorfor det er så viktig at de får hjelp på de ulike områder. For min del vil funnene i dataen bidra til en indre motivasjon og implementeres i arbeidet med denne målgruppen i framtiden. Forhåpentligvis vil oppgave også oppmuntre andre som leser oppgaven, kollegaer eller andre i kontakt med unge i barnevernsystemet, og påvirke deres praksis i en positiv retning. I dette kapitlet vil jeg forsøke å svare på problemstillingen og gi en gjennomgang av oppsummerende presentasjon av prosjektets funn.

5.1 Oppsummering av studiet

Som en oppsummering ønsker jeg å gå tilbake til utgangspunktet for studiet som først og fremst omhandlet å belyse ettervernstilbudet fra et brukerperspektiv. Jeg valgte unge voksne som var ferdig med tiltaket og som kunne gi et tilbakeblikk på opplevelsen av ettervern. Tema er aktuelt og viktig på grunn av de unge voksne som forlater ettervernet kan ofte ha et mindre tilgjengelig nettverk og støtte fra biologisk familie, og eksisterende forskning viser at det går dårlig med de i senere tid. I avsnittet under skal jeg forsøke å gi en kort besvarelse av problemstillingen min gjennom en oppsummerende presentasjon av prosjektets funn.

Tidligere forskning tilsier at det finnes mye litteratur om barnevernet og sosial støtte for unge voksne i overgangen (Storø, 2001; Storø, 2005; Storø, 2012; Tysnes & Kiik, 2015; Paulsen, 2016; Paulsen, 2017, Stein, 2019). Denne studiens resultater tilsier at kvaliteten på omsorgen som ytes av barnevernet er varierende, og fenomener som sosial og emosjonell støtte viser seg å være misvisende til tross for at det finnes mye forskning på området om viktigheten av dette. Informantene i studiet hadde mange ulike refleksjoner om ettervern og deres mening om tiltak de mottok. Det mest gjennomgående har vært det uttrykte behovet for mer sosial støtte i overgangen. Fire av seks informanter beskrev mangler i tiltakene, og klarte også å sette ord på hva som manglet. Det trekkes spesielt fram at relasjonen til saksbehandlerne sine eller andre de har møtt i systemet gjennom tiltak har vært avgjørende. Tysnes & Kiik (2015) sin forskning om forlenget foreldreskap har stått sentralt i teori- og analysebiten, da det viser seg at mange av informantene beskriver mangelen på en tillitsfull voksenperson som viser omsorg i overgangen. Der det fremkommer misnøye hos informantene, ser det ut til å handle

mest om å føle seg til bry, uønsket i systemet og mangel på medvirkning i prosessen om hva tiltaket skulle innebære. Det fremgår også at samordningen og ansvarsfordelingen ikke fremstår klar og tydelig nok, noe som har bidratt til informantene har utelatt å kontakte eller fortsette tiltak hos NAV når de har blitt henvist. Et forslag for videre tiltak er at saksbehandlerne blir med i møte de første gangene for en mer glidende overgang, da det fremkommer at de unge voksne vegrer seg i å kontakte NAV. Samtidig kan en overgang i tjenesten være unødvendig hvis barnevernet kan påta seg ansvaret for å hjelpe unge voksne med økonomi på egenhånd.

Flere informanter påpeker at de egentlig ikke vet hva de kan få av hjelp, og hva ettervern egentlig kan innebære. Uklarheter rundt lovverket kan bidra til at de unge voksne ikke vet hva de kan få hjelp med, og heller da unngår å spørre om hjelp på bakgrunn av mangel på kunnskap omkring det. Et klargjøring av de unge voksnes rettigheter kan bidra til å fremme deres muligheter i overgangen til en selvstendig tilværelse.

5.2 Studiets begrensninger

Det finnes begrensninger ved studiets oppgave. Først og fremst har jeg utelukket å nevne ulike teorier eller synsvinkler inn i intervjuguidene som blant annet forlenget foreldreskap normativ overgang, Jeg har latt intervjuguiden så veldig åpen, for å se hva informantene selv trakk frem som viktig og nyttig ved ettervernet. Målet var å la informantene selv få vurdere omkring de opplevelsene de har hatt, og at de ikke skulle oppleve at de møtte opp til en form for jobbintervju, hvor intervjueren ser etter de rette svarene. Likevel kan det være at om jeg luftet disse begrepene og forklarte de for informantene, kunne gitt meg en annen innfallsvinkel, utdypende informasjon eller mer refleksjon omkring opplevelsen deres. Samtidig har jeg inntrykk av at den måten jeg valgte å gjøre det på, ved å forsøke å utelukke å sette ord i munn på informantene, at deres opplevelse kom tydelig frem.

Antall informanter kunne styrket funnenes relevans og overførbarhet. Jeg kunne også valgt å studere en gruppe med minoritetsbakgrunn for å se om de opplevde samme mangler, eller at de tilføyde oppgaven andre innfallsvinkler. Valget om å gjennomføre intervjuene ansikt til ansikt kan også ha vært utslagsgivende for prosjektet. Hva hvis jeg hadde valgt å gjennomføre intervjuene via telefon? Det er mulig at sted for møte, informantenes inntrykk av meg som intervjuer og andre personlige sider kan ha spilt inn på informasjonen som framkom.

5.3 Veien videre

Som nevnt tidligere er det mye empiri omkring fenomenet ettervern. Samtidig er det veldig lite i motsetning til all annen forskning for de yngre barna i barnevernet. Mer forskning omkring tema kan bidra til å forsterke hjelpen som tilbys til den eldste målgruppen i barneverntjenesten. Det kan være interessant å se videre på hvorfor unge voksne som har vært i systemet utelukker hjelp etter fylte 18 år. Et annen innfallsvinkel som jeg opplever som veldig spennende er det faktumet om at mange barn med minoritetsbakgrunn blir plassert i etnisk norske fosterhjem. Å forske på deres opplevelse av ettervern og livsperioden i etterkant for å se om de har hatt vanskelig omkring tilpasning og tilhørighet innad de to ulike kulturene. Begrepet som tilhørighet og kultur kan stå sentralt i en slik oppgave. Personlig har jeg førforståelse om det sistnevnte forslaget på bakgrunn av bekjente med minoritetsbakgrunn, men det hadde vært veldig spennende og finne ut om dette var gjennomgående funn blant en større andel informanter.

LITTERATURLISTE

Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag

Backe-Hansen, E., Madsen, C., Kristofersen, L., B. & Hvinden, B. (Red.) (2014). *Barnevern i Norge 1990 – 2010* (NOVA rapport 9/14). Hentet fra https://bibliotek.buudir.no/BUF/101/Barnevern_i_Norge_1990_2010_NOVA.pdf

Bakketeig, E. & Backe-Hansen, E. (Red.). (2008). *Forskningkunnskap om ettervern* (NOVA nr. 17/2008). Hentet fra http://nova.no/asset/3586/1/3586_1.pdf

Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_1

Barne- og likestillingsdepartementet (2009). Lov om endringer i barnevernloven. (Ot.prp nr. 69 (2008-2009)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-69-2008-2009-/id556260/>

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2011). *Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år*. (Rundskriv Q-2011-13). Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/rundskriv/2011/rundskriv_tiltak_barnevernslaven.pdf

Barne- og familiedepartementet (1998). *Lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om endringer i sosiale tjenester* (Ot.prp. nr. 61 (1997-1998)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-61-1997-98-/id120661/?ch=1>

Barne-, ungdoms og familiedirektoratet. (2020). *Ettervern: tiltak for ungdom over 18 år*. Hentet fra https://buudir.no/Barnevern/Fagstotte/Negativ_sosial_kontroll_tvangsekteskap_og_arsrelatert_vold_en_veileder_til_barnevernstjenesten/Fasene_i_en_barnevernssak_familie_og_sikkerhetsarbeid/Ettervern/

- Barry, M. (2010). Youth transitions: from offending to desistance. Hentet fra <https://strathprints.strath.ac.uk/16854/6/strathprints016854.pdf>
- Bennwik, I. H. B & Oterholm, I. (2017) *Kunnskapsoppsummering: NAV-kontoret og den kommunale barneverntjenestens oppfølging av unge med barnevernserfaring*. (VID rapport 2/2017). Hentet fra <https://vid.brage.unit.no/vid-xmloi/bitstream/handle/11250/2435132/kunnskapsoppsummering-bokmal-5.2.17.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Bergström, G. & Boréus, K. (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursa*. Lund: Studentlitteratur
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Collin-Hansen, R. (2013). *Innføring i barnerett for barnevernspedagoger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Collins, M. E. (2001). Transition to Adulthood for Vulnerable Youths: A Review of Research and Implications for Policy. *Social Services Review*, 75, 271-291.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving* (5. utg.) Oslo: Gyldendal akademisk.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Dima, G & Skehill, C. (2011). *Making sense of leaving care: The contribution of Bridges model of transition to understanding the psycho-social process*. (Children and Youth Services Review nr. 11/2011). Hentet fra https://www.researchgate.net/publication/251530572_Making_sense_of_leaving_care_The_contribution_of_Bridges_model_of_transition_to_understanding_the_psycho-social_process

- E. Backe-Hansen, C. Madsen, L. B. Kristofersen, & B. Hvinden (Red.). (2014). *Barnevern i Norge 1990-2010: en longitudinell studie* (NOVA nr. 9/14,). Hentet fra https://bufdir.no/globalassets/global/barnevern_i_norge_1990_2010_nova.pdf
- Fangen, K. (2004). *Deltagende observasjon*. (2. utg.). Oslo: Fagbokforlaget.
- FNs barnekonvensjon. (1989). FNs konvensjon om barnets rettigheter (1989-11-20). Hentet fra http://barneombudet.no/wp-content/uploads/2013/09/fns_barnekonvensjon.pdf
- Forvaltningsloven. (1967). Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker. (LOV-1967-02-10). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10?q=forvaltningsloven>
- Furlong, A., Cartmel, F. Biggart, A, Sweeting, H. & West, P. (2003). *Youth Transitions: Pattern of Culnerability and Processes of Social Inclusion* (Research Findings nr. 08/2003). Hentet fra <http://docs.scie-socialcareonline.org.uk/fulltext/socrfind8.pdf>
- Hageberg, E. H. (17. juli 2016). Vil være lengre under barnevernets omsorg. *Forskning.no*. Hentet fra <https://forskning.no/sosiale-relasjoner-barn-og-ungdom-hogskolen-i-bergen/vil-vaere-lengre-under-barnevernets-omsorg/407937>
- Hjort, Jens Lunnan og Elisabeth Backe-Hansen. 2008. *Forskningsstatus*. I E. Bakketeig og E. Backe-Hansen (Red.), *Forskningkunnskap om ettervern*. (NOVA-rapport nr. 17/08 33- 66. Hentet fra https://www.researchgate.net/publication/238739906_Forskningkunnskap_om_ettervern
- Hyggen, C. (2010). *Unge utenfor utdanning og arbeid i Norge: Utfordringer, innsatser og anbefalinger*. Nordisk Ministerråd: Danmark.
- Höjer, I. & Sjöblom, Y. (2009). Young People leaving care in Sweden. *Child & Family Social Work*, 15, 118-127.
- Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring. Innføring i metode for helse- og sosialarbeidere* (2. utg). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

- Jakobsen, S. E. (20. februar 2018). Noen barnevernsbarn lykkes mot alle odds. Hva skiller dem fra de det ikke går så bra med?. *Forskning.no*. Hentet fra <https://forskning.no/barn-og-ungdom-velferdsstat/noen-barnevernsbarn-lykkes-mot-alle-ods-hva-skiller-dem-fra-de-det-ikke-gar-sa-bra-med/288048>
- Jakobsen, S. E. (30. januar 2019). Noen opplever ensomhet og utrygghet når barnevernet trekker trekker seg ut. *Forskning.no* Hentet fra: <https://forskning.no/barn-og-ungdom/ny-forskning-pa-barnevern-noen-opplever-ensomhet-og-utrygghet-nar-barnevernet-trekker-seg-ut/1287506>
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Kristiansen, I-H. & Skårberg, A. (2010). *Utsatte unge 17-23 år i overgangsfaser: sluttevaluering av utviklingsarbeidet*. (NOVA-rapport nr. 14/10). Hentet fra <https://evalueringsportalen.no/>
- Kristofersen, L., B. & Clausen, S-E. (2008). *Barneverns klienter i Norge 1990-2005. En longitudinell studie* (NOVA-rapport nr. 3/2008). Hentet fra http://www.nova.no/asset/3236/1/3236_1.pdf
- Kristofersen, L., B. (2009). Barnevern og ettervern. *Hjelpetiltak for 16-22 åringer og levekår for unge voksne* (NOVA-rapport nr. 10/09) Hentet fra: http://www.nova.no/asset/3812/1/3812_1.pdf
- Kvale, S & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. [Oslo]: Gyldendal akademisk.
- Kiik, R. & Tysnes, I. B. (2015). *Forlengt barndom og forlengt foreldreskap*. (Fontene forskning nr. 1/2015). Hentet fra <https://fonteneforskning.no/forskningsartikler/forlengt-barndom-og-forlengt-foreldreskap-6.19.345056.c30d533ff8>

- Landrø, J. & Wicklund, M. (2014, 31. oktober) Vil ha mer kjærlichkeit i barnevernet. *NRK*. Hentet fra https://www.nrk.no/trondelag/_-barnevernet-ma-endre-spraket-sitt-1.11987394
- Malterud, K. (2003). *Kvalitativ metoder i medisinsk forskning: En innføring* (2. utg.) Oslo: Universitetsforlaget.
- Paulsen, V. (2016). Ungdom på vei ut av barnevernet: brå overgang til voksenlivet. *Norges barnevern*, 93(1), 36-51. Hentet fra https://www.idunn.no/tnb/2016/01/ungdom_paa_vei_ut_av_barnevernet_-_braa_overgang_til_voksenl
- Paulsen, V. (2017). *Overgang til voksen for ungdom i barnevernet*. Doktoravhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Hentet fra <http://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2018/09/Overgang-til-voksenlivet-for-ungdom-i-barnevernet.pdf>
- Paulsen, V. (2018). *Et anerkjennelseperspektiv på oppfølging av ungdom i barnevernet i overgangen til voksenlivet – fra teori til praksis*. (Tidsskriftet Norges Barnevern nr. 95(04), 224 - 237)). Hentet fra: https://www.idunn.no/tnb/2018/04/et_ankjennelseperspektiv_paa_oppfoelging_av_ungdom_i_barne
- Reime, M. A. & Fjær, S. (2010). *Å tilhøre, å bli, å delta: medvirkning i overgangen fra barneverninstitusjon til voksenlivet* (Fontene forskning nr. 2). Hentet fra https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/bitstream/handle/11250/149381/Reime_Artikkel.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Risjord, M. W. (2014). *Philosophy of Social Science*. London: Routledge
- Statistisk sentralbyrå. (2019, 11. juli). Auke i barnevernstiltak blant unge over 18 år. Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/auke-i-barnevernstiltak-blant-unge-over-18-ar>

- Stein, M. (2012). *Young people leaving care: supporting pathways to adulthood*. London: Jessica Kingsley
- Stein, M. (2019). *Supporting young people from care to adulthood: International practice*. (WILEY Child & Family social work nr. 24/2019). Hentet fra <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/cfs.12473>
- Storø, J. (2001). *På begge sider av atten. Om ungdom, barnevern og ettervern*. Oslo: Universitetsforlaget
- Storø, J. (2005). Å gå over brennende bruer. En kvalitativ studie av barnevernungdommers overgang til en selvstendig tilværelse (Masteroppgave). Høgskolen i Oslo, Oslo.
- Storø, J. (2012). *Ettervern og overgang for ungdom i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Thaagard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode (4. utg.)*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Thørnblad & Holtan. (2014). *På tide å revidere barnevernets begreper* (Fontene forskning nr. 2/2014). Oslo: Fellesorganisasjonen
- Tysnes, I. B. & Kiik, R. (2015) Forlenget barndom og forlenget foreldreskap. *Fontene*, 8(1), 4-16.
- Øia, F. & Fauske, H. (2010). *Oppvekst i Norge (2. utg.)*. Oslo: Abstrakt forlag.

VEDLEGG 1

FORESPØRSEL OM DELTAKELSE I FORSKNINGSPROSJEKTET «ETTERVERN»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å ettervern. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Bakgrunn og formål

Forskningsprosjektet er et masterstudie ved OsloMet – storbyuniversitetet. Problemstillingen i oppgaven omhandler ettervern, og hvordan unge voksne som tidligere har mottatt tiltak fra barneverntjenesten etter fylte 18 år opplevde hjelpen de fikk. Formålet med prosjektet er å belyse ettervernstilbudet vi har i Norge i dag. Er tilbudet tilstrekkelig, og kan det sammenlignes opp mot evt. støtte, hjelp og tilbud barn som ikke har vært under barnevernets omsorg får av biologiske foreldre? Er hjelpen god nok for å hjelpe unge voksne i overgangen fra fylte 18 år og ut i voksenlivet? For å belyse det sistnevnte har jeg valgt kvalitativ metode som metode, hvor jeg ønsker å høre med informanter om deres subjektive erfaringer. Jeg håper dette prosjekter kan bidra til å oppmuntre relevante parter til å utvikle en politikk og utføre en praksis som bidrar til å fremme barn og unges utvikling og muligheter i overgangen fra ungdom til å bli selvstendig voksen etter fylte 18 år.

Utvalget for prosjektet består av unge mellom 23-30 år som har mottatt tiltak fra barneverntjenesten etter fylte 18 år.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Hei! Jeg forsker på ettervernstilbudet vi har i dag i barnevernet. Jeg ønsker å høre med mennesker mellom 25-30 år som mottok tiltak fra barnevernet etter fylte 18 år om hva de synes om tilbudet de mottok. Jeg ønsker å høre med 5-6 stykker om deres opplevelse av tilbudet til mottok. Hva var bra, og hva kunne eventuelt vært bedre. Er det noe du skulle ønske de fikk mer hjelp til?

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i dette prosjektet innebærer datainnsamling gjennom intervju som varer mellom 30 og 60 minutter. Spørsmålene som stilles vil være knyttet opp mot problemstillingen og rette seg mot de enkelte informantenes erfaringer med tiltaket de mottok. Samtalene vil bli tatt opp på lydopptak i tillegg til at jeg kommer til å gjøre korte notater skriftlig også.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du møter meg og snakker om dine opplevelser. Det vil ta deg ca. 30-60 minutter, mer eller mindre.. Intervjuet inneholder spørsmål om ettervern, og da mer spesifikt om dine opplevelser med ettervern. Hva du synes var bra med hjelpen du mottok, og evt. hva du skulle ønske var bedre. Dine svar på spørsmålene blir transkribert og enkelte setninger vil brukes som sitater i oppgaven. Alt du sier vil bli anonymisert og det er ikke meningen at du skal bli gjenkjent.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg blir anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- *Det er kun jeg som vil ha tilgang til lydopptaket. Jeg vil deretter transkribere lydopptaket. Da er det kun min veileder som vil ha tilgang til fulle transkripsjonen. Ditt navn vil ikke være tilgjengelig.*
- *Ditt navn og kontaktopplysningene vil bli erstattet med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data.*
- *Kontaktopplysninger om deg som alder og kjønn kan bli publisert med mindre du ikke ønsker dette. Da vil jeg kun opplyse om at du er mellom 22-27 år. Spesifikke steder som hvor du arbeider eller studerer vil ikke bli informert om.*

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.06.19. Eventuelle personopplysninger og opptak skal da slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra *Oslomet* har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Veileder Marianne Rugkåsa, 98104633 og student Shokan Ahmadi, 98184856.
- OsloMet personvernombud: Anne Drag. Hun kan kontaktes på telefon med nr: 67238284 eller mail: anne.drag@oslomet.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet **Ettervern**, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at opplysninger om meg publiseres slik at jeg kan gjenkjennes i lys av alder, kjønn og tidligere erfaring med barnevern.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 15.06.2020

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

VEDLEGG 2

TEMAGUIDE

Tema 1: Bakgrunnsinformasjon

- Før fylte 18 år, mottok du tiltak i hjemmet eller utafør hjemme?
- Hva tenkte du om tiltaket du fikk før fylte 18 år?
- Følte du at dine behov ble ivaretatt før fylte 18 år?
- Vet du hvorfor du hadde behov for tiltak av barneverntjenesten?

Tema 2: Ettervernstilbud

- I hvor mange år mottok du tiltak fra barnevernet etter fylte 18 år?
- Føler du at tiltaket var nyttig for deg?
- Var det noe annen form for hjelp du heller skulle ønske at du mottok etter fylte 18 år?
- I hvor grad føler du at du fikk medvirket i beslutningene rundt hvorvidt du skulle motta ettervern?
- I hvor stor grad føler du at fikk medvirket i utformingen av tiltaket?
- Føler du at saksbehandleren din vektla noe, og utelukket andre viktige momenter for deg i livet ditt?

Tema 3: Avslutning av tiltaket

- Hvorfor ble tiltaket avsluttet?
- Kom avslutningen på brått på, eller var du forberedt på det?
- Hvor lenge før 18 årsdagen var du forberedt på det?
- Fikk du informasjon om å klage?
- Kunne du komme med ønsker om å fortsette, evt. forslag til annen tiltak?
- Hvis ikke – hvorfor, og hva begrunnet de det med?
- Hvordan følte du deg ukene etter at tiltaket var avsluttet?
- Hadde du noen å snakke med?
- Følte du deg alene?
- Var du klar for å bli selvstendig?
- Følte du at det var rom for å gå tilbake til barneverntjenesten etter endt tiltak?

Tema 4: Framtidssyn

- Hvordan er ditt syn på fremtiden?
- Føler du at du har samme muligheter som de i din vennekrets? Hva tenker du kunne blitt gjort annerledes i tiltaket du mottok?
- Når du ser tilbake på perioden nå, hva var bra og hva var dårlig?

Sluttkommentarer fra informanten: